

Verslag van een openbaar verhoor

De parlementaire enquêtecommissie Fraudebeleid en Dienstverlening heeft op 11 september 2023 **mevrouw Dijkma** als getuige gehoord.

Voorzitter: Belhaj

Griffier: Sjerp

Aanwezige leden van de commissie: Aartsen, Azarkan, Belhaj, Maatoug, Van Nispen, Van Raan, Sylvana Simons en Slootweg.

Aanvang 10.15 uur.

De **voorzitter**:

Welkom bij de openbare verhoren van de parlementaire enquête Fraudebeleid en Dienstverlening. Vandaag is de start van de tweede week van in totaal vijf verhoorweken. Op deze vierde verhoordag zal de commissie twee getuigen verhoren over het onderwerp kinderopvang en gastouderbureaus.

Ik verzoek de griffier om de eerste getuige van vandaag, mevrouw Dijkma, naar binnen te leiden.

(Mevrouw Dijkma wordt binnengeleid door de griffier.)

De **voorzitter**:

Welkom, mevrouw Dijkma. U wordt vandaag gehoord als getuige. Dit verhoor vindt plaats onder ede. U heeft ervoor gekozen om de belofte af te leggen. Ik verzoek u met de belofte te bevestigen dat u de gehele waarheid en niets dan de waarheid zal zeggen.

(In handen van de voorzitter legt de mevrouw Dijkma de belofte af.)

De **voorzitter**:

U staat nu onder ede en mag plaatsnemen.

Goedemorgen, mevrouw Dijkma. Ditmaal heet ik u van harte welkom namens de parlementaire enquêtecommissie Fraudebeleid en Dienstverlening. Doel van de enquête is te komen tot waarheidsvinding en daar een oordeel over te vormen. Centraal staat de manier waarop de

overheid fraude bestrijdt en tekort is geschoten in de dienstverlening aan en rechtsbescherming van burgers. De commissie onderzoekt hoe en waarom dit heeft kunnen gebeuren.

Ik vraag u om tijdens dit verhoor uw microfoon aan te laten staan. Ik zie dat u geen bijstandsverlener heeft. Dan dien ik nog te vermelden dat het verhoor afgenomen zal worden door de heer Aartsen en de heer Azarkan. Voordat we gaan beginnen, even een vraag of alles duidelijk is.

Mevrouw **Dijksma**:

Het is mij helemaal duidelijk, ja.

De **voorzitter**:

Mooi. Dan stel ik voor dat we gaan beginnen en geef ik het woord aan de eerste vragensteller, het lid Aartsen.

De heer **Aartsen**:

Dank u wel, voorzitter. Mevrouw Dijksma, goedemorgen. U was van 22 februari 2007 tot 23 februari 2010 staatssecretaris van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in het kabinet-Balkenende IV. U was daarbij onder andere verantwoordelijk voor de kinderopvang. In dit verhoor willen wij het graag met u gaan hebben over de invoering van de kinderopvangtoeslag en het gebruik, oneigenlijk gebruik en misbruik daarvan.

In 2005 wordt de Wet kinderopvang ingevoerd en dan kunnen ouders kinderopvangtoeslag aanvragen. Op 22 februari 2007 treedt u aan als staatssecretaris. Uw ministerie is verantwoordelijk voor het beleid rondom de kinderopvang en is ook betrokken bij de Wet kinderopvang. Deze wet is onder andere gericht op het verhogen van de arbeidsparticipatie en de combinatie arbeid en zorg. Zou u eens kunnen vertellen hoe deze wet die combinatie van arbeid en ouderschap moest vergemakkelijken?

Mevrouw **Dijksma**:

De wet is op 1 januari 2005 al ingegaan. Die had de bedoeling om de arbeidsparticipatie van met name vrouwen te verhogen, waardoor vrouwen misschien ook meer uren per week zouden gaan werken. Er is ook het een en ander aan investeringen gedaan om het voor bepaalde inkomensgroepen aantrekkelijker te maken om gebruik te maken van kinderopvang.

De heer **Aartsen**:

Dat was het doel. Hoe werd dit precies geregeld in die wet?

Mevrouw **Dijksma**:

In de wet werd geregeld dat je recht had op toeslag. In de wet – dat bleek later een groot probleem te zijn – zat geen koppeling tussen het aantal gewerkte uren en het recht waarop je die toeslag gebaseerd kreeg. Er zaten dus een aantal wijzigingen in ten opzichte van hoe het daarvoor geregeld was. Die maakten de werking van de wet minder voorspelbaar.

De heer **Aartsen**:

De Wet kinderopvang ging zowel over de kinderopvang als over de gastouderopvang. Zou u kunnen aangeven wat het verschil tussen deze twee vormen precies was?

Mevrouw **Dijksma**:

Het verschil was dat de kinderopvang een vorm van formele opvang was in daarvoor gecertificeerde kinderdagverblijven die aan kwaliteitseisen moest voldoen. Dat was overigens in het algemeen met een duidelijke begin- en eindtijd. Voor gastouderopvang was eigenlijk heel weinig geregeld. Dat was een vorm van informele opvang. Dat was soms met professionele gastouders die in hun eigen huis kinderen opvingen, maar vaak ook met niet-professionele gastouders, bijvoorbeeld familieleden, die dat bij de vraagouders thuis deden.

De heer **Aartsen**:

Hoe werd er in uw tijd politiek gezien aangekeken tegen deze twee vormen van kinderopvang?

Mevrouw **Dijksma**:

Daar zat politiek gezien natuurlijk wel een verschil van mening onder, want aan de ene kant zag je dat er voorstanders waren van de formele kinderdagopvang omdat dat ook een bepaalde kwaliteit met zich meebracht. U weet waarschijnlijk dat er al heel lang veel partijen zijn, van VVD tot en met PvdA en GroenLinks, die eigenlijk vinden dat kinderen vanaf een bepaalde leeftijd recht hebben op opvang, ook voordat ze naar school gaan, zodat ze dat zo veel mogelijk gezamenlijk doen. Aan de andere kant hebben we in Nederland natuurlijk lange tijd te maken gehad met een soort moedercultuur, zou je bijna kunnen zeggen, waarbij het helemaal niet gestimuleerd werd dat kinderen in een formele opvangsituatie terechtkwamen. Voor bepaalde politieke partijen was gastouderopvang of

opvang binnen de familie, betaald door de overheid, dus een welkom alternatief.

De heer **Aartsen**:

Wat was de opvatting van u als staatssecretaris destijds over deze twee vormen?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, ik had vooral veel zorgen over een deel van de gastouderopvang. Ik kan mij namelijk ontzettend goed voorstellen dat er situaties zijn waarbij je als werkende ouder gewoon geen gebruik kan maken van formele kinderdagverblijven, bijvoorbeeld als je nachtdiensten hebt. Dan heb je het, omdat jouw werk dat vraagt, dus nodig dat dat bijvoorbeeld zelfs bij jou thuis kan plaatsvinden. Maar ik had echt grote moeite met wat ik destijds ook wel de "economisering van familierelaties" ben gaan noemen, waarbij je zag dat grootouders en soms zelfs minderjarige broertjes en zusjes werden ingezet als gastouder. Daar werd een vergoeding voor betaald. Eigenlijk was er daarmee sprake van een substitutie van opvang, waarbij je niet zag dat mensen meer uren gingen werken, maar waarbij er sinds de wet plotseling wel een mogelijkheid was om daar in je familierelatie geld voor te ontvangen. Daar werd veel gebruik van gemaakt.

De heer **Aartsen**:

In het regeerakkoord van Balkenende IV staat de volgende zin: "Tweeverdieners die gebruikmaken van informele kinderopvang krijgen een betere toegang tot financiële ondersteuning." Wat werd daarmee beoogd?

Mevrouw **Dijksma**:

Ik denk dat we daarmee vooral beoogden de arbeidsparticipatie aan te jagen en dat dat, ook wanneer er sprake was van informele opvang, geregeld zou moeten worden. Er stond niet bij hoe.

De heer **Aartsen**:

Toen werd u staatssecretaris.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja.

De heer **Aartsen**:

Hoe ging u deze afspraak uit het regeerakkoord vormgeven? U was verantwoordelijk voor deze afspraak.

Mevrouw **Dijksma**:

Zeker. Het begon ermee dat we, toen wij van Onderwijs het hele dossier overkregen, geconfronteerd werden met grote financiële tegenvallers. Dat was al heel snel. In mei – dat was drie maanden na mijn aantreden – kwam daar het eerste signaal over. Dat had toen te maken met een vertraging van de Belastingdienst bij het uitbetalen van toeslagen, onder andere over de jaren daarvoor. Dus eigenlijk zaten we al heel snel niet meer in de discussie over de manier waarop we zaken zouden gaan verruimen, maar vooral in de discussie hoe we het financieel beheersbaar zouden houden. Ik denk dat dat vanaf het begin van mijn periode als staatssecretaris voor een belangrijk deel kleuring heeft gegeven aan het regeerakkoord. Dat was een akkoord waarin heel veel mooie dingen stonden. Er was ook een envelop van 700 miljoen aan investeringen beschikbaar. Die is uiteindelijk gewoon opgegaan aan het oplossen van de tekorten en niet aan nieuw beleid.

De heer **Aartsen**:

Hoe werd er in uw periode over deze politieke uitspraak in dit regeerakkoord gesproken binnen het kabinet en binnen de coalitie?

Mevrouw **Dijksma**:

Daar zat altijd wel spanning op. Aan de ene kant hadden we door steekproeven die gedaan werden door de Belastingdienst namelijk wel in de gaten dat met name de echt informele kant van de gastouderopvang – daarmee bedoel ik dus niet de professionele gastouders, maar datgene wat je daarbovenop zag plaatsvinden – heel gevoelig was voor oneigenlijk gebruik of zelfs misbruik. Tegelijkertijd was er natuurlijk wel de politieke wens om die vorm van opvang ruimte te geven. Dat maakte het gewoon heel erg ingewikkeld. Dat betekent dat er zowel politiek als financieel moeilijke gesprekken over gevoerd werden.

De heer **Aartsen**:

U zei net dat er verschillend werd gekeken naar de gastouderopvang. Ik paraphraseer even wat u zelf net aangaf: over sommige onderdelen waren wij positief en met sommige onderdelen had ik problemen. In een Kamerbrief die u op 20 juni 2008 schreef, geeft u als een van de uitgangspunten aan – dat staat in een van de bijlagen – dat de gastouderbureaus verdwijnen uit het stelsel. Kunt u die uitspraak misschien toelichten?

Mevrouw **Dijksma**:

Een van de problemen die we zagen was dat op dat moment ... U moet zich voorstellen dat de gastouderopvang in 2008 booming was. 25% van de

gastouderbureaus die in 2008 bestonden, waren bijvoorbeeld in de eerste twee maanden van dat jaar opgericht. Daar zaten best veel cowboys tussen. Dat wisten we ook uit steekproeven, waarbij bijvoorbeeld bleek dat zij ouders al toeslagen lieten aanvragen terwijl ze nog niet geregistreerd stonden. Ze waren dus een ingewikkelde schakel, die voor een deel niet goed te controleren was. Helaas leverde een deel van die gastouderbureaus behalve het vergemakkelijken van het doen van een aanvraag voor toeslag, geen inhoudelijke bijdrage aan bijvoorbeeld de kwaliteit van die opvang.

De heer **Aartsen**:

Over veel van wat u beschrijft, gaan we het nog hebben tijdens dit verhoor. Ik wil het graag met u hebben over de budgettaire overschrijdingen. In de periode dat u staatssecretaris van het ministerie bent, namelijk in 2007, wordt duidelijk dat er een onvoorziene groei is in het gebruik van de kinderopvangtoeslag. Dit zijn overschrijdingen op de al geraamde kosten van de Wet kinderopvang. Kunt u aangeven hoe groot deze overschrijdingen destijds waren?

Mevrouw **Dijksma**:

Groot. Die waren gebaseerd op verschillende ramingen, die overigens ook steeds naar boven moesten worden bijgesteld. Uiteindelijk keken we voor een periode van die regeertijd aan tegen een overschrijding van misschien wel een miljard. Als je weet dat er op dat moment een paar miljard werd geïnvesteerd in kinderopvang, dan weet je dat dat op het totaalbedrag natuurlijk gigantisch was.

De heer **Aartsen**:

Ja. Kunt u voor mij aangeven of de overschrijding dan bij de formele kinderopvang of met name bij de gastouderopvang zat?

Mevrouw **Dijksma**:

Daar hebben we in het begin ook echt de vinger achter moeten krijgen, want dat was natuurlijk niet meteen glashelder. Ik denk ook dat het verschillende oorzaken had. We hebben gezien dat doordat het financieel aantrekkelijker werd voor ouders om gebruik te maken van kinderopvang, sowieso meer ouders daadwerkelijk hun kinderen naar formele kinderdagverblijven stuurden. Dus ook daarin zag je een stijging. Je zag ook dat de buitenschoolse opvang eigenlijk – en dat is heel mooi – tot een revolutie heeft geleid in Nederland in het denken over kinderopvang. Doordat ouders hun 4- tot 12-jarigen ook in de buitenschoolse opvang gingen plaatsen, waardoor ze ook recht hadden op een vergoeding, werd de drempel om

gebruik te maken van opvang voor kinderen die jonger waren namelijk kleiner. Ten slotte zagen we inderdaad ook een enorme vlucht in het gebruik van de met name informele gastouderopvang. Dat was een probleem, want dat leidde niet per definitie tot meer gewerkte uren, maar eerder tot een substitutie. Daar waar voorheen bijvoorbeeld familieleden, bijvoorbeeld opa's en oma's, gratis oppastten, kregen zij daar nu voor betaald. Daar was de wet destijds eigenlijk niet voor bedoeld.

De heer **Aartsen**:

U geeft aan wat de mogelijke redenen konden zijn, maar was deze informatie niet bekend bij uw departement op het moment dat deze wet inging?

Mevrouw **Dijksma**:

Nee, die wet ging in toen het departement nog niet de verantwoordelijkheid had voor het hele stelsel. Dus de wet is ingegaan op 1 januari 2005 en wij kregen op 22 februari 2007, met mijn aantreden, het hele stelsel als cadeau. Dat bleek ook een klein beetje een paard van Troje te zijn. Er zaten immers veel meer kosten in dan geraamd. Daar hebben we natuurlijk ook nog wel echt discussie over gehad met SZW. Voor OCW was het ook veel lastiger om met die financiële tegenvallers om te gaan, want wij wilden eigenlijk ook om principiële redenen een, in de termen van mijn toenmalige secretaris-generaal van het departement, "Chinese muur" hebben tussen de uitgaven en tegenvallers van het onderwijs en die van de opvang. Want in het slechtste geval zou zelfs het onderwijs moeten inleveren omdat er tekorten zouden zijn in de kinderopvang. Dat was dus niet voorzien. Dat zat ook niet in de ramingen. Het eerste signaal dat we te maken zouden krijgen met overschrijdingen kwam in mei 2007. In augustus van dat jaar werd duidelijk dat de situatie financieel nog veel minder goed was dan wij dachten.

De heer **Aartsen**:

Maar had het voorzien kunnen zijn? U kent de Wet kinderopvang goed. U weet wat daarmee wel kon en niet kon.

Mevrouw **Dijksma**:

Het is achteraf altijd heel makkelijk praten, want wat er echt in het land gebeurde, is wat ik net schetste. Wij waren een van de achterlopers in Europa in het gebruik van kinderopvang, zeker in vergelijking met Scandinavië. Heel veel moeders – ik kan daar zelf over meespreken – werden daarop aangesproken, zo van: breng jij jouw kind naar de kinderopvang? Dat was in het begin van de jaren 2000 echt nog een ding. Ik

denk dat de samenkomst van het financieel aantrekkelijker maken van de opvang – dat heeft men niet voor niks gedaan; men wilde ook dat daar meer gebruik van werd gemaakt – van de bso, waarvan ik echt denk dat het daardoor makkelijker werd, maar dat is uiteindelijk ook voer voor antropologen, en van het feit dat er een interessant verdienmodel in de wet zat op het moment dat je informeel opvang regelde, ertoe heeft geleid dat er gewoon gebruik van gemaakt werd, meer dan het CPB en alle andere hooggeleerde onderzoekers in dit land destijds dachten.

De heer **Aartsen**:

U zou ook kunnen zeggen: de wet was er juist voor bedoeld om de combinatie tussen arbeid en zorg voor de kinderen beter mogelijk te maken, om dat financieel te ondersteunen. Het zou ook een succes kunnen zijn dat er zo verschrikkelijk veel gebruik werd gemaakt van die toeslagen. Die wet was gewoon zeer succesvol.

Mevrouw **Dijksma**:

Dat was hij voor een deel ook, zeker, alleen niet op het moment dat er geen enkel uur extra gewerkt wordt terwijl je wel honderden miljoenen kwijt bent aan opvang. Daar zit het kernpunt, denk ik. Zolang het ertoe leidde dat de arbeidsparticipatie omhoogging – dat is belangrijk en dat is het nog steeds, trouwens – is het een succes. Dus het is ook niet alleen maar een negatief verhaal, integendeel.

De heer **Aartsen**:

Het gebruik van de formele kinderopvang steeg met 26%. Het gebruik van de gastouderopvang steeg met 227%. Was dat op dat moment bij u, bij uw departement bekend? Was het ook bekend dat die twee zo uit elkaar liepen?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat hadden we op enig moment wel snel in de gaten, ja. Dat kon je ook zien. Ik zei net al dat we in 2008 een explosieve toename zagen van het aantal gastouderbureaus. Die werden echt uit de grond gestampt, zou je kunnen zeggen. De rol van sommige van die bureaus was echt onduidelijk. Er werden ook advertenties in het land geplaatst waarin ouders werden aangemoedigd, waarin werd gezegd dat je wel gek was als je niet via die financiële constructie een toeslag zou aanvragen. Het leek immers bijna gratis geld.

De heer **Aartsen**:

De uitvoering van de Wet kinderopvang en de uitbetaling van de toeslagen

liggen natuurlijk bij de Belastingdienst. Ze hadden er dus ook als eerste zicht op hoeveel er toen gebruik werd gemaakt van de kinderopvangtoeslag. Wanneer bent u geïnformeerd door de Belastingdienst over deze enorme groei?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat ging gefaseerd. Een van de problemen was daarbij dat de Belastingdienst op dat moment al, bijvoorbeeld over het jaar 2006, een vertraging had in het uitbetalen van toeslagen. Het was dus zo dat we eigenlijk altijd informatie kregen over een periode van daarvoor. Per saldo liepen we daardoor voor een deel achter de feiten aan.

De heer **Aartsen**:

Had dat gevolgen voor de ramingen die OCW moest maken?

Mevrouw **Dijksma**:

Jazeker, want die ramingen moesten we permanent bijstellen, vooral omhoog.

De heer **Aartsen**:

Wat waren de gevolgen van deze overschrijdingen voor het ministerie van OCW? Wat betekende dat voor u?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat betekende dat wij in een heel ingewikkeld gesprek terechtkwamen met het ministerie van Financiën, omdat zij, zoals de begrotingsspelregels voorschreven, van mening waren dat wij uiteraard zelf deze bezuinigingen moesten opvangen.

De heer **Aartsen**:

Sorry dat ik u onderbreek, maar wat betekent dat, "deze bezuinigingen opvangen"?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat betekende dat er honderden miljoenen moesten worden bezuinigd door het ministerie van OCW, in eerste instantie binnen de kinderopvang, maar bijvoorbeeld ook op een andere manier, als dat nodig was. Daar heb ik u net al iets over gezegd. Dat zagen wij eigenlijk niet zitten. En andersom, ons voorstel om het probleem minder groot te laten zijn voor ons departement, namelijk door de werkgeversbijdrage omhoog te gooien, was voor Financiën

onbespreekbaar, omdat daarmee het lastenbeeld zou worden aangetast. Dat was een heiligdom waar wij niet aan mochten komen.

De heer **Aartsen**:

Nog even om het scherp te krijgen, want u heeft het een aantal keren genoemd: op het moment dat u op uw eigen begroting deze overschrijdingen zou moeten opvangen, had dat betekend dat u moest bezuinigen in de Onderwijsportefeuille. Begrijp ik dat goed?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, dat dreigde. Overigens hadden we daar ook te maken met overschrijdingen, want we hadden bijvoorbeeld de gewichtenregeling. Dat is geld dat scholen kregen voor kinderen die bepaalde extra zorg nodig hadden. Dat steeg ook. Dus Onderwijs, het Onderwijsdeel van het departement, had al zijn eigen sores op te lossen en kon het probleem van de kinderopvang daar niet bij hebben. Het eerste wat er gebeurde – dat is uiteindelijk ook logisch – is dat de enveloppen met de investeringen die bedoeld waren voor het verbeteren van het stelsel, als pleister werden gebruikt om in the end ervoor te zorgen dat de bezuinigingen in het stelsel zo gering mogelijk werden.

De heer **Aartsen**:

Op dat moment zat u met deze situatie en toen heeft u de minister van Financiën gebeld.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja.

De heer **Aartsen**:

Hoe gaan dat soort gesprekken in dat geval?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, die zijn stevig. Ik vind dat je zeker ook met een opdracht in een regeerakkoord die best vergaand was ... Er waren partijen die gratis kinderopvang in hun programma hadden staan. We dreven daar een behoorlijk end van af, natuurlijk. Ik wilde echt voorkomen dat we de rekening vooral bij de ouders zouden neerleggen, waarmee zij als het ware ontmoedigd zouden worden omdat zij bijvoorbeeld een hogere uurnorm zouden moeten betalen. Daar waren discussies over. Je kunt natuurlijk wel nagaan dat je, als je het financieel weer heel onaantrekkelijk maakt om over de hele linie gebruik te maken van opvang, een beweging teruggedraait die net

gaande is en die je eigenlijk moet toejuichen. Dat waren dus echt stevige gesprekken.

De heer **Aartsen**:

Om even zicht te krijgen op hoe dat soort gesprekken lopen. Er is een probleem. Vervolgens is er contact met Financiën. Ik neem aan dat eerst uw ambtenaren in gesprek gaan met de Inspectie der Rijksfinanciën. Hoe lopen dit soort gesprekken in dit geval?

Mevrouw **Dijksma**:

Stroef.

De heer **Aartsen**:

Welke argumenten worden dan over en weer gewisseld?

Mevrouw **Dijksma**:

Zoals ik al zei, waren we het niet eens over de wijze waarop we het gat in de begroting moesten dichten. Daar waren we het gewoon politiek over oneens.

De heer **Aartsen**:

Wat was de opstelling van de Inspectie der Rijksfinanciën?

Mevrouw **Dijksma**:

Die is altijd heel stevig. Dat begrijp ik overigens ook, want als zij niet stevig zijn, kan iedereen overal maar doen wat hij wil. Zij zijn er natuurlijk ook voor opgericht om ervoor te zorgen dat de begrotingsregels gehanteerd worden. Dus dat zij op die manier in de wedstrijd zaten, begreep ik. Aan het eind van de dag wordt het natuurlijk toch gewoon een bestuurlijke afweging van wat je wel en niet verantwoord vindt. Dat mag je ook niet van de IRF verlangen.

De heer **Aartsen**:

U ging op een gegeven ogenblik daadwerkelijk in gesprek met de minister van Financiën, de heer Bos.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja.

De heer **Aartsen**:

Hoe verliep de discussie met hem over deze budgettaire tegenvallers?

Mevrouw **Dijksma**:

Ook stroef. Want ministers van Financiën zijn natuurlijk altijd zuinig, en dat moet ook. Dus zijn stelling was: los het op. En hij wenste ons veel succes. Zo gaat dat.

De heer **Aartsen**:

En lukte u dat?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou ja, dat lukte wel, maar dat was natuurlijk ook een politiek ingewikkeld gesprek. U heeft net de percentages groei genoemd, die toen ook al wel duidelijker en duidelijker werden. Wij hadden wel in de gaten dat een belangrijk deel van de overschrijding via de gastouderopvang kwam. Maar om een steeds beter systeem te krijgen, was het natuurlijk ook nodig dat we het er in de coalitie over eens werden. Daarin vonden CDA en ChristenUnie dat je niet op voorhand zomaar van alles kon doen.

De heer **Aartsen**:

Hoe verliepen uw gesprekken met de coalitie over dit probleem?

Mevrouw **Dijksma**:

Die waren ook moeilijk, dus ik zat eigenlijk aan alle kanten in stroeve gesprekken, maar goed, dat hoort er ook bij. Als je dit werk doet, moet je daartegen kunnen.

De heer **Aartsen**:

Hoe heeft u dat uiteindelijk proberen op te lossen?

Mevrouw **Dijksma**:

Uiteindelijk zijn we met heel veel vijven en zessen, U-bochten en veranderingen onderweg op de route uitgekomen van een professionalisering van de gastouderopvang, waarbij gastouderopvang weliswaar in de thuissituatie kan plaatsvinden, van óf de gastouder óf de vraagouder, waarmee je tegemoetkomt aan een vorm van informele opvang, maar wel met kwaliteit. Gastouders moesten dus een verklaring omtrent het gedrag tonen. Het is ook wel fijn dat je weet dat ze die hebben. Het gaat wel om kleine kinderen waar zij voor zorgen. Ze moesten bepaalde cursussen en scholing volgen, onder andere EHBO. In the end denk ik dat de professionalisering van de gastouderopvang in de loop der jaren ook daadwerkelijk heeft plaatsgevonden.

De heer **Aartsen**:

Heeft het ministerie van Financiën, of de minister van Financiën, ook een deel van de financiële problemen opgelost?

Mevrouw **Dijksma**:

Jawel. Het generale beeld kwam ook om de hoek. Omdat de bedragen echt enorm opliepen, was het natuurlijk niet meer hanteerbaar voor het departement alleen. Onze secretaris-generaal heeft op enig moment ook een zogenaamde rodeknopprocedure gestart. Dat doe je als je iets ziet aankomen wat je letterlijk boven het hoofd gaat groeien, ook in financiële zin. Dus het is niet zo dat we er helemaal alleen voor stonden. We konden met name al helemaal niks doen aan het eerste jaar van de overschrijdingen, dus daar is destijds ook vanuit Sociale Zaken op bijgesprongen.

De heer **Aartsen**:

Helder. Ik geef graag het woord door aan mijn collega Azarkan.

De heer **Azarkan**:

Dank, collega Aartsen. Mevrouw Dijksma, wat is eigenlijk een raming?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat is een verwachting van hoe een begroting zich gaat ontwikkelen.

De heer **Azarkan**:

En wat is dan de status van zo'n raming? Wat doet dat in het beleid?

Mevrouw **Dijksma**:

Die zorgt ervoor dat je daar rekening mee houdt in je uitgavenpatroon. Dat is net zoiets als dat je een eigen portemonnee hebt en verwacht deze maand zoveel uitgaven te hebben. Dat doen we, denk ik, thuis ook allemaal. Dan houden we daar rekening mee bij het geld dat we uitgeven.

De heer **Azarkan**:

En het idee van die raming, ergens in mei of misschien nog wel in het najaar, was dat u er rekening mee hield dat het misschien tot 1 miljard zou oplopen?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja.

De heer **Azarkan**:

Daar moeten dan maatregelen op getroffen worden, want zo werkt dat.

Mevrouw **Dijksma**:
Want zo werkt dat, ja.

De heer **Azarkan**:
Weet u hoeveel die overschrijding uiteindelijk werd?

Mevrouw **Dijksma**:
Als u mij dat nu vraagt, dan heb ik dat cijfer niet paraat. Maar we hebben natuurlijk in de jaren zelf gezien dat we snel aan de rem zijn gaan trekken. Dus er zijn eigenlijk meteen al maatregelen genomen om te voorkomen dat die overschrijding daadwerkelijk zou plaatsvinden. Dat was precies waar die raming voor bedoeld was.

De heer **Azarkan**:
Daar komen we zo nog over te spreken. U sprak met collega Aartsen ook over een "paard van Troje".

Mevrouw **Dijksma**:
Ja.

De heer **Azarkan**:
Wat bedoelde u daarmee?

Mevrouw **Dijksma**:
Nou, dat je iets binnen krijgt wat aan de ene kant heel mooi is. Dat was het ook. Het is een fantastisch onderwerp. Het is ook een heel belangrijk thema. Tegelijkertijd zitten daar ook allemaal problemen in, letterlijk, die je niet ziet op het moment dat je het krijgt.

De heer **Azarkan**:
Hoe was het voor u als staatssecretaris om dat zo te ervaren?

Mevrouw **Dijksma**:
Ik had bij mijn aantreden natuurlijk grote dromen over het verder professionaliseren van niet alleen de kinderopvang maar ook van het normaliseren van het gebruik ervan. We zouden ons vooral bezig gaan houden met kwaliteitsverbetering, met investeringen in de verbetering van die kwaliteit, met het nog verder gratis maken van kinderopvang. Daar was die enveloppe van 700 miljoen euro ook voor bedoeld. Maar omdat dit systeem een ander systeem is dan een onderwijssysteem, merkte je dat dit

helemaal niet lukte. Dat vond ik heel jammer. Die hele envelop verdampte al heel snel.

De heer **Azarkan**:

Ik wil het dan met u hebben over de signalen. Naast de budgettaire problemen waren er signalen van misbruik en oneigenlijk gebruik van de kinderopvangtoeslag. Wanneer kreeg u voor het eerst signalen over dit misbruik en oneigenlijk gebruik?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat was al in 2007. Op basis van steekproeven bij gastouderbureaus zagen we bijvoorbeeld dat er geen inkomstenbelasting over toeslagen werd betaald door vraagouders. We zagen dat er een heel groot verschil zat in het aantal koppelingen, zoals die heten, tussen aan de ene kant vraagouders en gastouders die bij de GGD, de kwaliteitstoezichthouder van de gemeente, bekend waren, en waar bijvoorbeeld de gastouderbureaus zelf mee werkten. We zagen dat er minderjarige kinderen werden ingezet al gastouders. We zagen dat er meer uren dan er in een maand zitten werden aangevraagd voor toeslagen. Dat soort signalen kwamen via de media, via de brancheorganisaties, via de Belastingdienst zelf. Die waren vrij breed in de samenleving zichtbaar. Je moest wel onder een steen liggen als je dat wilde negeren.

De heer **Azarkan**:

Wat u net allemaal beschreef, mocht dat volgens de wet?

Mevrouw **Dijksma**:

Het probleem was dat een deel daarvan volgens de wet mocht. Dat kwalificeerden we dan ook niet als misbruik maar als oneigenlijk gebruik. Daar was de wet niet voor bedoeld. Het was niet in de geest van de wet maar er ook niet mee in strijd. Op dat terrein moest er dus gewoon een wetswijziging plaatsvinden om ervoor te zorgen dat het niet meer mocht. Bijvoorbeeld het inzetten van minderjarigen – daar heb ik ook nog Kamervragen over beantwoord – leidde tot grote ophef in Nederland, zo van: hoe kan het nou dat men een broertje of zusje inzet als gastouder om daarmee een toeslag te krijgen?

De heer **Azarkan**:

Maar mocht dat volgens de wet?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat mocht, en dus hebben we dat ook beëindigd middels een wetswijziging. Dus het was geen misbruik maar oneigenlijk gebruik. Die twee dingen zijn belangrijk, want het ene is anders dan het andere.

De heer **Azarkan**:

Dat klopt. Daar komen we zo nog over te spreken. Lag het probleem bij de kinderopvanginstelling of lag het probleem bij de gastouders?

Mevrouw **Dijksma**:

Een belangrijk probleem zat 'm wel in de gastouderbureaus – daar ging het net ook al even over – omdat we daar heel weinig greep op hadden en omdat niet altijd duidelijk was, zeker in 2008 niet, wat daar per saldo de kwalitatieve meerwaarde was. Het vervelende is: er zijn hele goede gastouderbureaus – ook toen waren die er – maar er waren er ook die eigenlijk alleen maar bezig waren met zo veel mogelijk gastouders, vraagouders en mogelijkheden voor toeslagen binnenhalen. Daar verdienen ze natuurlijk ook aan.

De heer **Azarkan**:

U gaf net al iets daarover aan, maar van wie kwamen die signalen?

Mevrouw **Dijksma**:

Wat ik al zei: die waren breed. Televisieprogramma's besteedden er aandacht aan. Er kwamen signalen vanuit de brancheorganisaties zelf, die natuurlijk om zich heen ontwikkelingen zagen, met name bij de gastouderbureaus, waar de goede gastouderbureaus echt onder leden. Die signalen kwamen ook via de Belastingdienst, die steekproefsgewijs erachter kwam dat er gewoon niet altijd volgens de wet gehandeld werd. Dat was dan niet alleen oneigenlijk gebruik, maar in bepaalde situaties ook echt misbruik. Als je meer uren declareert dan er in een jaar zitten, is dat niet volgens de wet. Dat is echt misbruik. Dat gebeurde er bijvoorbeeld. Of als je als gastouderbureau met terugwerkende kracht een heel jaar lang mensen een toeslag laat aanvragen, terwijl je zelf pas geregistreerd bent vanaf november van dat jaar, ben je bezig om misbruik te bevorderen.

De heer **Azarkan**:

Dus dat waren gastouderbureaus. Die konden dat met terugwerkende kracht aanvragen.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja.

De heer **Azarkan**:

En dat kon in het systeem.

Mevrouw **Dijksma**:

Dat kon in dat systeem.

De heer **Azarkan**:

We konden dat niet controleren.

Mevrouw **Dijksma**:

Nee, we konden dat heel moeilijk controleren. Maar dat mocht niet, want je kan niet op het moment dat je feitelijk nog niet bestaat ...

De heer **Azarkan**:

Nee, het is helder dat het inderdaad niet kan dat je in november start en zegt: ik vraag alles aan voor januari tot en met oktober. Ik vroeg me alleen af hoe dat kan in een systeem. Ik probeer dat te snappen. Dan denk ik: je kon dat dan met terugwerkende kracht doen?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja. Dat had te maken met het feit dat er in die tijd in zo'n systeem meerdere vormen van toezicht waren die eigenlijk niet aan elkaar gekoppeld waren. U moet het zo zien dat de gemeenten destijds de kwaliteit van de opvang beoordeelden. Dat deden zij overigens over de hele linie, hè. Dat gold ook voor de formele kinderdagverblijven. De gemeenten keken vooral naar kwaliteit. Je had daarnaast de Belastingdienst. Die had eigenlijk alleen maar een directe financiële relatie met vraagouders, met de ouders die de toeslag daadwerkelijk ontvingen. Daartussen zat natuurlijk het gastouderbureau. Het was mogelijk dat je als gastouderbureau veel meer klanten had dan je bijvoorbeeld aan de gemeente opgaf.

De heer **Azarkan**:

Ja. Kunt u nog één keer goed uitleggen wat het verschil is tussen misbruik en oneigenlijk gebruik?

Mevrouw **Dijksma**:

Misbruik is gebruik dat in strijd met de wet is en oneigenlijk gebruik is gebruik dat niet in de geest van de wet is, waar de wet niet voor bedoeld is.

Die wet is bedoeld om arbeidsparticipatie te bevorderen. Op het moment dat je als het ware ziet dat er allerlei vormen van toeslagen uitbetaald worden die daar geen bijdrage aan leveren, dan is dat oneigenlijk gebruik.

De heer **Azarkan**:

Helder. Is het te vergelijken met belastingontwijking, wat formeel wel mag, maar liever niet, en belastingontduiking, wat wettelijk ook niet mag?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, ik weet niet ... Het is niet aan mij om zo'n soort vergelijking te maken. Op die manier hebben wij er ook niet over gesproken. We hebben eigenlijk vooral naar de situatie gekeken. Op basis daarvan hebben we bedacht: wat is nou belangrijk om in de wet zo te wijzigen dat we beide vormen tegengaan, zowel misbruik als oneigenlijk gebruik?

De heer **Azarkan**:

Helder. Signalen over misbruik en oneigenlijk gebruik kwamen deels via de Belastingdienst. Bereikten die u op tijd?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, ehm ... Nee, want zoals ik net al zei: je hebt te maken met een situatie waarin je heel vaak in een jaar pas de informatie krijgt over het jaar ervoor. Daarmee moet u zich voorstellen dat er een soort verschil in tijd is ... Er vindt van alles plaats, maar de echte formele informatie krijg je pas een jaar later. Dat maakt het gewoon ingewikkeld. Dat is ook niet onlogisch, want er wordt in jaarschijven gewerkt, ook door de Belastingdienst.

De heer **Azarkan**:

Wat moet ik me voorstellen bij de aantallen signalen of de omvang?

Mevrouw **Dijksma**:

Het probleem was dat de betekenis van sommige signalen heel groot was. We hebben een analyse laten maken door de SIOD. Daar gaat u vast nog naar vragen.

De heer **Azarkan**:

Daar kom ik zo even op.

Mevrouw **Dijksma**:

Dat doen we straks. Maar je zag daarin – die signalen kregen wij ook – dat er verschillende hiaten in de wet zaten die het in potentie mogelijk maakten

om daar heel veel aan te verdienen. In trams in Rotterdam zagen we zelfs advertenties van gastouderbureaus die in ieder geval in strijd leken met de geest van de wet. Daar werd ook gewoon mee geadverteerd op internet. Nogmaals, wat ik al zei: de Kamer, van links tot rechts, stelde er vragen over. Televisieprogramma's hielden zich ermee bezig. Er werden artikelen over geschreven. Dus die signalen kwamen echt wel van alle kanten, niet alleen van de Belastingdienst.

De heer **Azarkan**:

Als u het voorbeeld noemt van de organisatie die op de tram adverteert, is dat iets wat wettelijk wel mocht, maar wat niet in de geest van de wet was. Daar was het niet voor bedoeld.

Mevrouw **Dijksma**:

Nee.

De heer **Azarkan**:

Nee, nee. Is dat het grootste voorbeeld? Is dat wat u noemt een soort systeemfout in het ontwerp?

Mevrouw **Dijksma**:

Nee, het is een voorbeeld.

De heer **Azarkan**:

Het is een voorbeeld.

Mevrouw **Dijksma**:

Er waren zelfs vraagouders die bijvoorbeeld wel brieven schreven van: hé, ik zit bij een gastouderbureau, maar dat doet nu dingen waarvan ik denk dat dit niet kan; doe er iets aan. Het kwam, nogmaals, ook vanuit de brancheorganisaties, vanuit de media, vanuit de steekproeven die de Belastingdienst deed. Het was een breed ervaren probleem. Dat spitste zich toe op dingen die echt evident misbruik waren, bijvoorbeeld het met terugwerkende kracht ten onrechte aanvragen van toeslagen tot en met wat ook niet mag, namelijk het aanvragen van meer uren dan er in een week of een maand zitten of meer weken dan er in een jaar zitten. Dan ging het wel al heel vaak om hele grote bedragen, dus dan hadden we wel in de gaten dat dit ernstig was.

De heer **Azarkan**:

Zeker. Als u het mij toestaat, nog één keer: hoe kwantificeerde u de

hoeveelheid signalen? Hoe drukte u die uit, in geld of in ... Hoe kreeg u daar gevoel bij? Je ziet zo'n tram, maar dan weet je nog niet of het gaat om 10 miljoen, 100 miljoen, 5 miljoen. Hoe heeft u daar gevoel bij gekregen?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat kwam uiteindelijk wel doordat er via de officier van justitie strafzaken kwamen. Dan zag je bijvoorbeeld dat er bij één gastouderbureau al heel snel 1,5 miljoen euro ten onrechte in het spel was. Dat zijn geen kleinigheden. Dan heb je er wel een gevoel bij dat dit in potentie een groter probleem is.

De heer **Azarkan**:

Hoeveel strafzaken zijn er in uw periode via de officier van justitie gelopen? U noemt er nu in ieder geval één. Weet u hoeveel dat er zijn geweest?

Mevrouw **Dijksma**:

Nee, dat weet ik niet. Nee. Dat is natuurlijk ook gescheiden in Nederland, dus ...

De heer **Azarkan**:

Nou ja, u weet het van die ene.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, maar die was ook nogal pregnant.

De heer **Azarkan**:

Maar goed, ik kan me voorstellen dat als het voor u en uw beleidsmakers heel belangrijk is om zo'n probleem aan te pakken, je dat dan in de gaten houdt.

Mevrouw **Dijksma**:

Jazeker, maar ...

De heer **Azarkan**:

Dus mijn vraag is: om hoeveel zaken ging het?

Mevrouw **Dijksma**:

... u moet zich voorstellen dat van een deel van dit soort zaken soms pas later duidelijk wordt dat er iets misgaat. Dan ontstaat er pas een situatie waarin bijvoorbeeld het strafrecht ook aan de orde is. Dus het is niet zo ...

De heer **Azarkan**:

Maar, mevrouw Dijkma, dit specifieke geval waarin de officier van justitie 1,5 miljoen terugvorderde, ging over de periode dat u verantwoordelijk was.

Mevrouw **Dijkma**:

Ja, dat denk ik wel. Ik kan het er even bij pakken, want ik weet niet ... Dit gaat ook over dertien jaar terug, hè.

De heer **Azarkan**:

Zeker, zeker, alle begrip daarvoor.

Mevrouw **Dijkma**:

Dus ik heb niet alle data bij me, maar deze is van februari 2009. Toen is er een grote zaak geweest. Dat is mijn periode.

De heer **Azarkan**:

En daarvoor zijn er bij u geen gevallen ... Tenminste, dat ...

Mevrouw **Dijkma**:

Nee.

De heer **Azarkan**:

Nee, nee, nee. Dus die zaak in ieder geval.

In een Kamerbrief van 20 juni 2008 kondigt u een onderzoek aan naar de oorzaak van de groei van het gebruik van gastouderopvang en het toenemende aantal signalen van misbruik en oneigenlijk gebruik. U wilt de Wet kinderopvangtoeslag laten toetsen op risico's van misbruik en oneigenlijk gebruik. Nou heeft u daar de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst voor gevraagd. Hoe kwam u uit bij die organisatie?

Mevrouw **Dijkma**:

Dat is voortgekomen uit de ambtelijke regiegroep kinderopvang. Die zat op dit hele dossier. De redenering was dat wij vanuit OCW geen ervaring hadden met het stelsel vanuit het verleden en SZW wel. Het was dus niet onlogisch om uiteindelijk ook via hen beter te laten kijken naar dit systeem. Zij hebben een systeemanalyse gemaakt en hebben niet naar individuele casussen gekeken. Ze hebben gewoon naar de wet gekeken en met heel veel betrokkenen gesproken. Op basis daarvan hebben ze een analyse gemaakt van: waar ben je in je wet eigenlijk zwak, waar zitten de potentiële hiaten?

Het was niet onlogisch om hen dat te laten doen, gelet op het feit dat zij daar gewoon meer ervaring mee hadden.

De heer **Azarkan**:

Ja. Ik stelde die vraag omdat ... De Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst is niet voor niets een opsporingsdienst, dus het lijkt of de nadruk daarbij op fraude lag.

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, we onderzochten inderdaad signalen van fraude en oneigenlijk gebruik, maar nogmaals, niet als een soort individuele opsporingsdienst die feitelijk naar mensen op zoek is. Nee, er werd een brede analyse gemaakt van hoe deze wet in elkaar zat en waar in die wet de zwakke punten zaten: waar ben je kwetsbaar voor fraude of oneigenlijk gebruik?

De heer **Azarkan**:

Wat kreeg u terug van de SIOD?

Mevrouw **Dijksma**:

Zij hebben een rapport gemaakt. Dat heb ik ook aan de Kamer gestuurd. Daarin hebben ze een aantal aanbevelingen gedaan. Die hebben we voor een belangrijk deel overgenomen in een wetsvoorstel dat later volgde.

De heer **Azarkan**:

De SIOD doet onder andere onderzoek naar de omvang van misbruik en oneigenlijk gebruik, maar stelt in dat rapport waar u net aan refereerde dat ze eigenlijk geen conclusies kunnen trekken over de omvang.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja.

De heer **Azarkan**:

Waarom was het zo lastig om die omvang vast te stellen?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, dat komt omdat een deel van de problematiek zich natuurlijk in de informele sfeer afspeelde.

De heer **Azarkan**:

Wat bedoelt u met "een probleem in de informele sfeer"?

Mevrouw **Dijksma**:

Een deel van de potentiële fraude of het oneigenlijk gebruik vond plaats daar waar er nauwelijks toezicht was. Dat maakte dus dat het heel moeilijk was om dat te kwantificeren. Dat was overigens ook niet de opdracht aan de SIOD.

De heer **Azarkan**:

Nee, maar als enquêtecommissie krijgen wij uit de informatie die wij hebben terug dat de SIOD stelt geen conclusie te kunnen trekken over die omvang. U stelt ze de vraag om in te schatten wat die omvang is, zodat de maatregelen die genomen worden effectief zijn en het probleem oplossen. Maar zij geven aan dat niet te kunnen, en u geeft aan: dat kwam doordat die problematiek zich op een plek bevond waar ook zij geen zicht op hadden. Dat is dus een beetje die "informele omgeving".

Mevrouw **Dijksma**:

Ik heb niet gevraagd ... Ik heb nu even de onderzoeksvragen erbij, want dat is, denk ik, wel handig. Die gaan eigenlijk vooral over het volgende. Hoe zit de wet met betrekking tot gastouderopvang- en kinderopvangtoeslag in elkaar? Wie zijn erbij betrokken? Op welke manier houdt men toezicht? Hoe kan misbruik plaatsvinden? Welke omstandigheden maken misbruik mogelijk? En welke aanbevelingen moeten er worden gedaan om de wet aan te passen? Dus wij vroegen niet aan de SIOD om de omvang te kwantificeren, wij vroegen deze vier onderzoeksvragen aan de SIOD. Daar hebben zij naar mijn smaak een goed antwoord op gegeven.

De heer **Azarkan**:

Toch even zodat ik het goed begrijp. U zegt eigenlijk dat u die risico's in kaart brengen wilde brengen, zoals genoemd in de vier onderzoeksvragen die u net opsomde. Maar was het dan niet belangrijk om daar gevoel bij te krijgen, bijvoorbeeld bij de volgorde van maatregelen? Dus als dit een probleem of groot risico vormt, is het dan niet belangrijk dat je ongeveer inschat wat je daarmee kan bereiken?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, maar dat hebben we gedaan. Dat was voor een deel op basis van een aantal dingen die wij met elkaar echt ongewenst vonden in dit land, en uw parlement ook.

De heer **Azarkan**:

Zeker.

Mevrouw **Dijksma**:

Wij vonden het ongewenst dat er meer uren gedeclareerd zouden worden dan er feitelijk in een week zitten. Daar was gewoon geen politiek verschil van mening over. Daarvan wil je ook niet dat het voortbestaat. We vonden het met elkaar ook ongewenst dat minderjarige broertjes en zusjes gingen oppassen, dus hebben we dat in het wetsvoorstel onmogelijk gemaakt. En we vonden het ongewenst dat gastouderbureaus eigenlijk een rol speelden in het aanjagen van het aanvragen van een toeslag, terwijl die daar helemaal niet noodzakelijk was. Dus daar hebben we met elkaar in één wetsvoorstel een antwoord op gegeven. We hebben ook met elkaar vastgesteld, ook als parlement destijds, dat die professionalisering van de gastouderopvang uiteindelijk misschien wel het beste antwoord was.

De heer **Azarkan**:

Wat waren volgens u de belangrijkste conclusies uit het SIOD-onderzoek?

Mevrouw **Dijksma**:

Even kijken. Die pak ik er ook eventjes bij. Zij hebben een aantal zaken gezegd. Ze hebben gezegd: een groot probleem is dat er geen relatie zit tussen het aantal gewerkte uren en het aantal uren dat je toeslag mag vragen. Dat bleef ook een onopgelost probleem. Als het mogelijk was geweest om dat zonder problemen in de wet te krijgen, dan was dat het beste antwoord. Dat vonden we allemaal. Dat is niet gedaan omdat de Belastingdienst – ik vermoed dat zij daar ook wel een belangrijk punt hadden – uiteindelijk aangaf dat je daar ook ongelukken mee kunt veroorzaken, want de vraag is naar welke uren je kijkt enzovoort. Dat is één.

De heer **Azarkan**:

Ik kom zo op de wijziging. Het ging me in eerste instantie nog even om de conclusies en dan kijk ik straks met u wat daarmee gebeurt is.

Mevrouw **Dijksma**:

Men voorzag problemen ten aanzien van de kwaliteit van de kinderopvang en de toeslag. Men zei: jullie moeten gewoon je toezicht beter op orde brengen en ook kijken naar de omstandigheden, dus naar de beeldvorming rondom de gastouderopvang. Daar hebben we het net heel lang over gehad. Omdat de regeling eigenlijk in beeld raakte als iets waar je gemakkelijk veel geld kon verdienen en de pakkans bij regeloverschrijding eigenlijk heel klein was, was dat een probleem. Dat waren dus een aantal hoofdconclusies. Ze hebben in iets van 26 pagina's uitgelegd hoe het zat.

De heer **Azarkan**:

U zegt: de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst gaf aan dat de kwaliteit niet goed was. Hoe stellen zij dan de kwaliteit vast? Hoe weten zij dat die niet in orde is? Is dat een taak van hen, wil ik eigenlijk vragen.

Mevrouw **Dijksma**:

Zij zijn niet gevraagd om toe te zien op de kwaliteit. Zij zijn eigenlijk gevraagd om te kijken waar de hiaten in de wet en de wijze waarop we ermee omgaan zitten. Zij stelden vast dat er verschillende vormen van toezicht op de kinderopvang waren die niet op elkaar aansloten. Dat is wat ze zeggen. Verder gaan ze niet. Dat is eigenlijk hun conclusie.

De heer **Azarkan**:

Ik kreeg even de indruk dat u ook aangaf dat ze zich uitlieten over de kwaliteit, maar dat antwoord heb ik misschien anders geïnterpreteerd.

Ik ga met u naar diezelfde brief, waarin u het SIOD-onderzoek aankondigt richting de Kamer. Daarin informeert u de Kamer ook dat de Wet kinderopvang gewijzigd zal worden en dat de wetwijziging verschillende maatregelen rondom de gastouderopvang zal bevatten. Wat waren de belangrijkste wijzigingen van de Wet kinderopvang?

Mevrouw **Dijksma**:

Eigenlijk kan je die in één woord omschrijven als een professionaliseringsslag. We wilden dat gastouders beter opgeleid werden en dat ze aan een aantal vereisten moesten voldoen. En we hebben een aantal van de zaken die we net ook besproken hebben, bijvoorbeeld het maximale aantal uren die je kan aanvragen en een paar van dat soort zaken, ook in die wet geregeld om ervoor te zorgen dat we met dit wetsvoorstel de grootste problematiek zouden kunnen beëindigen.

De heer **Azarkan**:

Wat was nou de belangrijkste aanleiding voor deze wijziging, zoals u die specifiek noemt?

Mevrouw **Dijksma**:

Die was niet alleen dat we zagen dat er heel veel extra geld naar kinderopvang ging, maar ook dat dat geld voor een deel naar een vorm van opvang ging waarvoor de wet niet bedoeld was of die daar zelfs mee in strijd was.

De heer **Azarkan**:

Speelde de SIOD nog een rol bij de voorgestelde maatregelen voor de wetwijziging?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, dat SIOD-rapport is daar natuurlijke mede een basis voor geweest, maar niet alleen. Er zijn, zoals ik al zei, natuurlijk ook signalen gekomen van allerlei andere instellingen waardoor we zelf een bevestiging kregen voor een deel van wat de SIOD aangaf.

De heer **Azarkan**:

Ik blijf een beetje zitten met de omvang van het verschil tussen oneigenlijk gebruik en misbruik. Dat blijft onduidelijk. In de aanpassing van de Wet kinderopvang staan meerdere maatregelen gericht op het tegengaan van misbruik en oneigenlijk gebruik. Waarom introduceerde OCW deze maatregelen als de grootte van het misbruik en oneigenlijk gebruik onbekend was?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, omdat we natuurlijk al ervaring hadden met een begrotingsjaar waarin we heel veel extra geld kwijt waren. Het is dus niet zo dat we helemaal niets wisten. Steekproeven gaven aan dat er in potentie wel degelijk grote sprake was van misbruik en oneigenlijk gebruik. Het is dus niet zo dat we helemaal geen beeld hadden van het feit dat dit in principe en per saldo echt een groot probleem zou worden als we niets zouden doen. Je gaat niet een wet naar de Kamer sturen omdat er niks aan de hand is. Dat doe je ook niet op basis van één klein signaal. Dat doe je op het moment dat je echt van alle kanten duidelijk doorkrijgt dat er iets misgaat en omdat het niet de bedoeling is dat er op deze manier overheidsgeld, geld dat we met elkaar allemaal opbrengen, belastinggeld, naar een situatie gaat die gewoon niet gewenst of zelf gewoon puur fraude is.

De heer **Azarkan**:

Die omvang blijft ons bezighouden in die zin. U gaf net aan: wij hebben dat niet gevraagd. Maar nu blijkt uit de opdracht aan de SIOD – ik citeer even – dat u vraagt: "Kan de SIOD een onderzoek doen naar de omvang van oneigenlijk gebruik met betrekking tot de kinderopvangtoeslag gerelateerd aan de gastouderopvang?" Dus u vraagt wel degelijk naar de omvang.

Mevrouw **Dijksma**:

Ik heb net mijn eigen volgens mij door mij ondertekende brief erbij gehaald.

Ik pak 'm nog eventjes. Er is een brief naar de SIOD gestuurd vanuit het departement. Daarin staat: "U heeft een verkenning willen uitvoeren naar de zwakke plekken en de risico's op misbruik in de Regeling Wet kinderopvang bij het ontvangen van kinderopvangtoeslag. De focus zal liggen op de gastouderopvang." Vervolgens komt er een hele onderzoeksopzet.

De heer **Azarkan**:

Dan komen de vier onderzoeksvragen die u net aangaf. Daarin staat het niet. Dat klopt.

Mevrouw **Dijksma**:

Dit was echt bedoeld om een beeld te krijgen van waar de hiaten zitten. En we zien uit de realisatiecijfers in ...

De heer **Azarkan**:

Mevrouw Dijksma, het is volstrekt helder.

Mevrouw **Dijksma**:

O, sorry.

De heer **Azarkan**:

U heeft volstrekt helder aangegeven wat de vier onderzoeksvragen waren. Ons gaat het erom dat er in een brief van 15 september staat dat u wel degelijk naar die omvang vraagt. Ik kan me zo voorstellen dat die omvang, per maatregel bijvoorbeeld, wel bepalend is voor wat je dan doet. Dan kan de zwaarte van het middel veel geld besparen. Dat is wat ik probeer vast te stellen.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, dat begrijp ik.

De heer **Azarkan**:

Dat is wat we terug hebben gekregen. Maar als u zegt "ik herken dat niet" of "ik kan dat niet terughalen", dan ...

Mevrouw **Dijksma**:

Ik vind dat lastig, want op basis ... Maar goed, nogmaals: we gaan nu terug naar 2008.

De heer **Azarkan**:

Lang geleden. Zeker.

Mevrouw **Dijksma**:

Lang geleden. Wat er feitelijk gevraagd is aan de SIOD gaat dus niet over de omvang, maar echt over de analyse van waar de hiaten in de wet zitten en wat we moeten doen om die te slechten. Daar is een antwoord op gekomen. Je ziet ook dat dat een vertaling heeft gekregen in het wetsvoorstel dat volgens mij in 2009 naar de Kamer is gegaan.

De heer **Azarkan**:

Helder. Tot slot nog één vraag. U gaf aan dat u staatssecretaris werd en een ongelofelijk financieel probleem kreeg dat, als dat doorgerekend zou worden, verregaande gevolgen zou hebben. Hadden we dit nou kunnen voorzien? Nou viel mijn oog op het volgende. De wet werd ingevoerd in 2004, aangenomen in juli en op 1 januari 2005 is die gestart. Als ik naar de memorie van toelichting kijk, dan staat daar in 2004 al: "Voorts moeten nog wel een aantal aspecten worden uitgezocht, zoals mogelijke fraudegevoeligheid van deze vorm van opvang, mogelijke belemmeringen in de huidige fiscale wet- en regelgeving en de financiële consequenties voor de overheid." Kent u dat?

Mevrouw **Dijksma**:

Nee, dat ken ik niet, maar dat zal daar ongetwijfeld staan.

De heer **Azarkan**:

Ik kan me zo voorstellen dat u dan tegen de ambtenaren zegt: "Wacht eens even. Kom eens even op met die wet. Wat is er met die memorie van toelichting? Hoe kan het nou? Waarom word ik nu pas met dit probleem geconfronteerd?"

Mevrouw **Dijksma**:

Dat eerste gesprek daarover hebben we in mei 2007 natuurlijk al gehad, want toen kwamen er vanuit de Belastingdienst naar ons departement signalen als: we gaan over 2006 waarschijnlijk toch een overschrijding krijgen die echt groter is dan we dachten. Toen is er ook meteen gevraagd: hoe kan dat en waar zit dat 'm in? Dus ja, dat gesprek is eigenlijk vrij snel na mijn aantreden gestart.

De heer **Azarkan**:

Ik dacht: als voor die invoering verstandige mensen opschrijven dat fraudegevoeligheid voorzienbaar is, dan is het jammer dat het lijkt alsof we pas als de ramingen enorm tegenvallen enorm moeten gaan hollen en onderzoeken moeten gaan doen et cetera. Het viel mij even op.

Ik geef graag het woord aan de heer Aartsen.

De heer **Aartsen**:

Dank. Ik vraag me nog het volgende af. Zowel bij de vragen over de signalen vanuit de Belastingdienst als die over de ramingen en de informatie vanuit de Belastingdienst gaf u aan dat die vrij laat tot u kwamen als staatssecretaris van OCW. Heeft u contact gehad met de Belastingdienst over die werkwijze?

Mevrouw **Dijksma**:

Ik niet zelf, maar daar is ambtelijk natuurlijk wel contact over geweest. Wij hebben ook wel gevraagd: goh, kunnen we nu proberen om wat meer aan de voorkant van de golf te komen in plaats van dat we erachteraan surfen? En er is ook wel echt samen opgetrokken, maar dat was gewoon lastig, want de Belastingdienst had zijn handen al vol aan die toeslagen en aan het uitbetalen. Het was niet alleen die kinderopvangtoeslag. Er waren er nog een paar. Dat systeem van die toeslagen heeft natuurlijk heel zwaar op hen gedrukt, dus was het ook lastig voor ze om bijtijds die informatie te geven.

De heer **Aartsen**:

Heeft u uw collega-staatssecretaris van Financiën daarop aangesproken? Heeft u gezegd: omdat de Belastingdienst het zo moeilijk heeft, wordt het voor mij als staatssecretaris heel moeilijk om mijn werk goed te doen en kom ik in de problemen met mijn ramingen, signalen en financiële berekeningen?

Mevrouw **Dijksma**:

Ik denk dat we dat gesprek niet zozeer in die vorm hebben gevoerd, maar veel meer als: hoe kunnen we nou gezamenlijk ervoor zorgen dat we het probleem oplossen? Dat was misschien ook wat effectiever in het gesprek, want het heeft niet zo heel veel zin om te gaan jij-bakken. Het was een feit. Je kunt daar heel hard op gaan duwen en je weet tegelijkertijd dat daarmee het probleem niet wordt opgelost. Wat mij te doen stond, was dus ook vrij helder. Dat was ervoor zorgen dat het wetsvoorstel er kwam om een deel van het probleem gewoon te voorkomen.

De heer **Aartsen**:

Ja. Over die gezamenlijkheid wil ik nu graag met u spreken. Want om misbruik en oneigenlijk gebruik tegen te gaan, ook in lijn met wat de SIOD zei, wilde u het aantal uren arbeid en het aantal uren aan kinderopvang in de systemen van de Belastingdienst aan elkaar laten koppelen. Waarom was dit

nou een heel belangrijke stap in het tegengaan van misbruik en oneigenlijk gebruik?

Mevrouw **Dijksma**:

Omdat je daarmee kon zien of er terecht een toeslag werd uitgekeerd. Die toeslag is bedoeld voor het compenseren van de uren die je werkt, en niet voor boodschappen doen of op vakantie gaan.

De heer **Aartsen**:

Was dit in uw ogen de belangrijkste hiaat in de wet?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, ik denk dat dit een belangrijke hiaat was, want daarmee kon je voorkomen dat je in allerlei andere ingewikkelde discussies terecht kwam.

De heer **Aartsen**:

Belangrijk of belangrijkste?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat vind ik lastig. Het is steeds een heel belangrijk punt geweest.

De heer **Aartsen**:

Weet u de reden waarom dit belangrijke punt niet in het originele wetsontwerp terecht is gekomen?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat vind ik lastig, want daar was ik niet bij betrokken. Tijdens mijn voorbereiding op dit verhoor heb ik wel gelezen dat men er destijds bang voor was dat, als je dat zou gaan doen, je zou moeten nadenken over de vraag welke uren je dan zou nemen. Dat wordt dan waarschijnlijk het contract van de ouder die de minste uren werkt. En voor je het weet, maak je daarbij fouten en doe je mensen tekort. Het was in die hele systematiek dus best lastig om dat op een goede manier in de wet te krijgen. Volgens mij is dat gewoon niet gedaan om uitvoeringstechnische redenen, eigenlijk ook ter voorkoming van de mogelijkheid dat je mensen onrecht aan zou kunnen doen.

De heer **Aartsen**:

U gaf net al aan: het is belangrijk om deze koppeling te hebben, vooral bij de gastouders, bij het gastouderbureau. De SIOD geeft in zijn onderzoek ook

aan dat gastouderbureaus onder de Wet kinderopvang belang hadden bij het schrijven van zo veel mogelijk uren. Zou u dat voor ons kunnen toelichten?

Mevrouw **Dijksma**:

Eigenlijk zat in dat systeem geen countervailing power, geen tegenkracht. Dat was omdat de werkgeversbijdrage collectief geheven werd. Normaal heb je een werkgever die als hij bijdraagt, erop toeziet dat zijn werknemer niet te veel uren vraagt. Dan moet die werkgever immers betalen voor die extra uren, terwijl hij daar geen werk voor terugkrijgt. Omdat dat niet meer in die wet zat, viel daarmee eigenlijk een belangrijke tegenkracht weg en hadden zowel de ouders die kinderopvang vroegen, als de gastouders maar ook de gastouderbureaus belang bij zo veel mogelijk uren schrijven, en helaas ook meer uren dan er soms gewerkt werd.

De heer **Aartsen**:

Als ik u goed begrijp, was het om dat tegen te gaan juist belangrijk dat die koppeling er wel degelijk was.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja.

De heer **Aartsen**:

Dan toch nog even. Hoe belangrijk was het nou om die koppeling te hebben?

Mevrouw **Dijksma**:

Omdat je daarmee natuurlijk eigenlijk veel beter zicht krijgt op de werkelijkheid: op hoeveel uren iemand werkt en hoeveel kinderopvanguren daartegenover moeten staan.

De heer **Aartsen**:

Had zo'n koppeling de problemen die u eerder beschreef naar aanleiding van de vragen van de heer Azarkan, voorkomen?

Mevrouw **Dijksma**:

Ik denk het wel. Als dat destijds in die wet had gezeten, dan had dat een heel groot verschil gemaakt, omdat je daarmee een hele hoop andere discussies minder scherp zou hoeven voeren, even los van het feit dat er ook een bepaald niveau van kwaliteit moet zijn als je werkt met hele kleine kinderen. Maar goed, dat is meer een politieke opvatting dan een financiële.

De heer **Aartsen**:

Nog even over die koppeling. U gaf aan dat u het belangrijk vond om die problemen op te lossen. De SIOD gaf dat ook aan. Vervolgens ging uw departement in gesprek met de Belastingdienst om dit uit te voeren. Hoe verliep dat gesprek?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat was heel lastig, want zij vonden dat eigenlijk niet goed te doen. Het is natuurlijk ook ongelofelijk problematisch dat iets wat simpel lijkt, het soms niet is.

De heer **Aartsen**:

Want de Belastingdienst zei: dit is voor ons ...

Mevrouw **Dijksma**:

Dit is niet uitvoerbaar.

De heer **Aartsen**:

Dit is niet uitvoerbaar. Dat gebeurde op ambtelijk niveau?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, ik denk vooral op ambtelijk niveau.

De heer **Aartsen**:

U heeft op 30 september 2008 een gesprek met uw ambtenaren gehad ter voorbereiding van een gesprek hierover met de staatssecretaris van Financiën. Uw ambtenaren gaven aan dat zij er op ambtelijk niveau niet uitkwamen. Zij vroegen u om in dat gesprek te zoeken naar een oplossing met uw collega, om het in ieder geval of mee te nemen in het wetsvoorstel dat u aan het maken was, of in de nota van wijziging of in het Belastingplan 2010, zodat dit zo snel mogelijk zou kunnen plaatsvinden. Herinnert u zich dit gesprek met de staatssecretaris van Financiën nog?

Mevrouw **Dijksma**:

Niet heel goed. Wat ik wel weet, is dat we gezamenlijk zijn gekomen tot een aantal wijzigingen die uiteindelijk in het Belastingplan 2009 zijn doorgevoerd. Maar die koppeling met de gewerkte uren bleef een molensteen.

De heer **Aartsen**:

Hoe bent u eruit gekomen met uw collega?

Mevrouw **Dijksma**:
Niet.

De heer **Aartsen**:
U bent onverrichter zake terug naar het departement gegaan?

Mevrouw **Dijksma**:
Nogmaals, ik moet eerlijk zeggen dat ik weet dat wij gesproken hebben over de vraag: hoe krijgen we dit probleem beter in de hand? Ik weet dat het uiteindelijk heel lastig bleek. Als evident wordt gezegd "het is voor ons niet uit voeren", dan kun je wel alle kanten op praten, maar in the end moet degene die iets moet uitvoeren, ook wel zeggen dat-ie dat kan. Dus als dat echt gewoon moeilijk is, dan houdt het op een gegeven moment ook een beetje op.

De heer **Aartsen**:
Is er in dat gesprek nog gesproken over mogelijke alternatieven, over hoe het dan wel zou kunnen?

Mevrouw **Dijksma**:
Dat durf ik u niet te zeggen. Dat weet ik niet meer.

De heer **Aartsen**:
Uiteindelijk is de koppeling geen onderdeel van het nieuwe wetsvoorstel. Welk gevolg heeft het ontbreken van die maatregel voor de fraudegevoeligheid van die wet? Zou u dat kunnen aangeven?

Mevrouw **Dijksma**:
Die is uiteindelijk met andere maatregelen wel zo veel mogelijk opgelost. Door bijvoorbeeld ervoor te zorgen dat je een maximumaantal uren kan declareren en een aantal andere zaken hebben we met dat wetsvoorstel wel beoogd om de dingen die heel ongewenst waren, gewoon niet meer mogelijk te maken. De hele professionalisering van de gastouderopvang heeft daar, denk ik, ook een belangrijke bijdrage aan geleverd. Die zorgde er wel voor dat er vanuit een andere manier gewerkt werd. En voor de bureaus die daar niet op uit waren, was het ook niet meer zo interessant.

De heer **Aartsen**:
Waren deze maatregelen in uw ogen afdoende om het oneigenlijk gebruik en het misbruik tegen te gaan?

Mevrouw **Dijksma**:

Ik denk dat wij dat toen hebben ervaren als het maximaal haalbare. Ik denk dat dat gesprek op die manier gegaan is.

De heer **Aartsen**:

Maar wel de juiste richting op?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, want uiteindelijk heeft het ook geleid tot een professionalisering van de gastouderopvang, die tot op de dag van vandaag ervoor zorgt dat gastouders ook echt een goede kwaliteit vertegenwoordigen. Dat is ook gebeurd. Daar gaat het nooit over, maar dat is natuurlijk wel een belangrijk effect geweest van dat wetsvoorstel.

De heer **Aartsen**:

Maar het tegengaan van misbruik en oneigenlijk gebruik?

Mevrouw **Dijksma**:

Ik denk dat dat voor een belangrijk deel wel daarmee is voorkomen. Ja.

De heer **Aartsen**:

Op 28 januari 2009 brengt de Raad van State zijn advies uit over uw wetsvoorstel. Die is vrij kritisch over de complexiteit van de regeling van de kinderopvangtoeslag en over de vraag of misbruik en oneigenlijk gebruik tegen zouden kunnen worden gegaan. Ik citeer: "De kwetsbaarheid voor misbruik en oneigenlijk gebruik neemt eerder toe dan af in het wetsvoorstel." Het wetsvoorstel wordt naar aanleiding van dit punt niet aangepast.

Mevrouw **Dijksma**:

We hebben het wetsvoorstel wel aangepast. De Raad van State zag het onder andere echt als een probleem dat wij op dat moment nog twee vormen van informele opvang in petto hadden, namelijk de wat professionelere gastouderopvang en de echte informele thuisopvang, waarbij ook een ander uurtarief zou gaan gelden. Wat die laatste vorm betreft: het was een uitdrukkelijke politieke wens binnen de coalitie dat die overeind bleef. Maar dat is er naar aanleiding van het advies van de Raad van State uiteindelijk wel uit gehaald. We hebben het voorstel naar aanleiding van dat advies dus eigenlijk vereenvoudigd.

De heer **Aartsen**:

Maar de Raad van State spreekt in zijn advies over een negatieve spiraal als

gevolg van de complexiteit van het stelsel, waardoor er hogere kosten dreigen. Men spreekt over regels op regels, meer toezicht en naleving op die regels en stijgende uitvoeringskosten. Die onderdelen zijn niet aangepast in het wetsvoorstel.

Mevrouw **Dijksma**:

In mijn beleving hebben we dat advies wel degelijk gebruikt om het wetsvoorstel simpeler te maken en de hoeveelheid vormen van opvang en toeslagen die je kon vragen, ook te comprimeren. Mijn idee was dat wij daar wel degelijk naar gehandeld hebben, maar wij zullen misschien niet alle punten hebben overgenomen.

De heer **Aartsen**:

Een van de zwaartepunten van de kritiek van de Raad van State was dat onder andere de gastouderbureaus zowel toezichthouder zijn als object voor toezicht. Ook de VNG gaf aan dat ze een aanzienlijk handhavingsprobleem zag, omdat de GGD wel toezicht ging houden op de gastouderbureaus maar niet op gastouders. Heeft u nog gesproken over de mogelijkheid om dit in de wet te wijzigen?

Mevrouw **Dijksma**:

Op basis van het probleem dat de GGD en de Belastingdienst twee verschillende taken hadden, is in het Belastingplan 2009 door de staatssecretaris van Financiën voorgesteld dat de Belastingdienst voortaan ook gegevens kon delen met de GGD's. Dat is wel degelijk ook gedaan om de GGD's een beter beeld te geven van bijvoorbeeld de hoeveelheid cliënten van zo'n gastouderbureau. Daarmee kon je voorkomen dat gastouderbureaus alleen maar met een door hen bepaald groepje gastouders naar de GGD, die vanuit de gemeente de kwaliteit controleerde, ging. Daarmee kon je voorkomen dat gastouderbureaus konden zeggen: ga dit maar controleren. Dus daar is wel op die manier op gereageerd.

De heer **Aartsen**:

Maar de GGD gaat niet zelf de opvangouders controleren?

Mevrouw **Dijksma**:

Nee. De opvangouders moesten gaan voldoen aan een aantal kwaliteitsnormen. De gastouders moesten zich in plaats van per gemeente – dat waren 400 registers – voortaan nu ook in één landelijk register aanmelden. Dat waren aanbevelingen die we bijvoorbeeld ook vanuit de branche kregen, zo van: zorg er nou voor dat er één register is dat ook voor

een deel publiek toegankelijk is, zodat je daarmee ook beter zicht krijgt op die gastouderbureaus.

De heer **Aartsen**:

Toch nog even tot slot op dit onderwerp. Waren de maatregelen die u net noemde, specifiek gericht op gastouderbureaus of op de kinderopvanginstellingen in het algemeen?

Mevrouw **Dijksma**:

Een belangrijk deel van het wetsvoorstel dat tussentijds naar de Kamer ging, ging echt over de informele gastouderopvang.

De heer **Aartsen**:

Helder. Ik wil het graag met u hebben over de andere maatregelen, namelijk over de samenwerking tussen de GGD en de Belastingdienst. Als onderdeel van deze wetswijziging stelt u voor dat de GGD en de Belastingdienst meer gaan samenwerken om misbruik en oneigenlijk gebruik tegen te gaan. Een van de voorstellen was om de kinderopvangtoeslag pas uit te laten betalen als de kwaliteit van de gastouder en het gastouderbureau was getoetst. Met andere woorden, de Belastingdienst toetst de toeslag en de GGD toetst de kwaliteit en pas als beide in orde zijn bevonden vindt uitbetaling plaats. Wat was uw verwachting van deze maatregel?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat je daarmee de cowboys uit de branche zou weren.

De heer **Aartsen**:

Wat is dan de relatie tussen de kwaliteit aan de ene kant en de administratie aan de andere kant?

Mevrouw **Dijksma**:

Omdat iemand die geen kwaliteit heeft, vaak zijn administratie ook niet op orde heeft. Die twee dingen hangen samen. Er waren echt twee soorten gastouderbureaus. Je had de goede, die gericht waren op het gewoon helpen van vraagouders en gastouders en daarbij ook kwaliteit leverden in hun manier van werken. En er waren mensen die dit als een verdienmodel zagen om overheidsgeld binnen te halen, met alle consequenties van dien.

De heer **Aartsen**:

U geeft aan dat als een gastouderbureau zijn administratie niet op orde had, de kwaliteit meestal ook ondermaats was.

Mevrouw **Dijksma**:

Die leverden ze dan niet eens.

De heer **Aartsen**:

Op basis waarvan is destijds die stellingname gedaan?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou ja, dat was de ervaring die we bijvoorbeeld ook vanuit de branche terugkregen. U moet zich voorstellen dat zij zich verantwoordelijk voelden voor wat er gebeurde en met lede ogen zagen dat er aan de ene kant een heel mooi deel van hun achterban was die ongelofelijk zijn best deed om het zo goed mogelijk te doen en dat er opeens allemaal mensen bij kwamen, die zich vaak ook overigens niet bij hen aansloten, die er een janboel van maakten.

De heer **Aartsen**:

Dat waren dus signalen van de branche?

Mevrouw **Dijksma**:

Onder andere, maar niet alleen.

De heer **Aartsen**:

Ik zoek even naar de onderbouwing van die stellingname waarop het beleid is gebaseerd. Zou u ons mee kunnen nemen in die onderbouwing?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat betreft dan voor een deel de ervaringen vanuit het veld zelf. Dat zit ook in het SIOD-onderzoek. Daarin wordt ook iets gezegd, niet over de kwaliteit als zodanig maar over de kwaliteit van het toezicht. Daar worden ook een aantal aanbevelingen voor gedaan. Een van die aanbevelingen was: je moet eigenlijk vanuit de gemeenten en ook de Belastingdienst gezamenlijk wat beter zicht hebben op wat er eigenlijk gebeurt. En dat zicht was er gewoon niet. Dat is voor een deel natuurlijk ook omdat de hele kinderopvang vanaf de komst van de wet in 2005 een enorme vlucht nam. Dus dat was ook voor gemeenten heel veel werk dat er bij kwam. En de GGD's moesten dat ook allemaal op orde krijgen. Er zijn ook convenanten over afgesloten. We zijn met ze in gesprek gegaan, zo van: wat hebben jullie nodig? Toen gaven ze ook aan: als we alleen maar zicht hebben op een deel van de gastouders, namelijk degenen die wij aangedragen krijgen, terwijl er misschien in de praktijk bij zo'n bureau nog veel meer aangesloten zijn die men echter niet

opgeeft, dan kunnen we eigenlijk niet voldoende beoordelen of zij hun werk goed doen. Dus daar kwam dit uit voort.

De heer **Aartsen**:

Heeft u onderzoek laten doen naar de effectiviteit van deze gecombineerde vorm van toezicht?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat durf ik niet te zeggen. In mijn beleving was dit wel een voor de hand liggende maatregel.

De heer **Aartsen**:

Voor de hand liggend? Het was best een vergaande maatregel.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, maar ook wel een noodzakelijke als je een beeld wilt krijgen van wat er feitelijk plaatsvindt.

De heer **Aartsen**:

Heeft deze maatregel uiteindelijk geleid tot een vermindering van het misbruik en het oneigenlijk gebruik?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat vind ik heel lastig om te zeggen. In 2009 is dit eigenlijk allemaal geëffectueerd. Vanaf begin 2010 had ik geen actueel zicht meer op de ontwikkelingen. Het is gewoon te snel om dan op zo'n moment te kunnen oordelen. Dus dat zou ik niet willen doen.

De heer **Aartsen**:

Een tweede maatregel betreft de mogelijkheid voor de GGD om gebruik te maken van de informatie van de Belastingdienst. De uitwisseling van informatie maakt gecoördineerd toezicht en sancties mogelijk, schrijft u in de memorie van toelichting. Welke informatie wilde de GGD graag hebben van de Belastingdienst? Wat hadden zij nodig?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat hebben we net al beetgepakt. Dat ging voor een deel bijvoorbeeld over aantallen, koppelingen zoals dat heette in het onderlinge verkeer. Dus: hoeveel gastouders en vraagouders heb je als gastouderbureau nu eigenlijk echt in je bestand?

De heer **Aartsen**:

En deze gegevensuitwisseling zou ook kunnen bijdragen aan het tegengaan van misbruik en oneigenlijk gebruik?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, omdat je daarmee als GGD ook een beter beeld krijgt van de omvang van het werk van het gastouderbureau en je niet bij wijze van spreken het neusje van de zalm gepresenteerd krijgt.

De heer **Aartsen**:

Zijn er destijds nog afspraken gemaakt over hoe deze gegevens uitgewisseld dienden te worden tussen de GGD en de Belastingdienst?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat durf ik u niet te zeggen. Ik kan mij voorstellen dat daarvoor ook gewoon regels gelden waar men zich op dat moment aan moest houden.

De heer **Aartsen**:

Regels omtrent?

Mevrouw **Dijksma**:

Privacy en dergelijke. Daar ga ik van uit.

De heer **Aartsen**:

Is er nog navraag gedaan naar hoe het onnodig inbreuk maken op de persoonlijke levenssfeer geborgd werd in deze ...

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, dat is bij mijn weten wel gedaan, maar dat ging wel heel snel, want dit was een wijziging die, als ik het goed heb, via het Belastingplan liep in een lopend jaar. En daar zullen ongetwijfeld adviezen over meegegeven zijn. Maar dit is voor mij ook lastig, want ik heb zelf dit deel van het voorstel niet door de Kamer gehaald. Dat heeft mijn collega van Financiën gedaan, want het was onderdeel van het Belastingplan 2009.

De heer **Aartsen**:

Helder. Is er nog wel gesproken over hoe dat dan geborgd zou moeten worden in de wet of op een andere manier?

Mevrouw **Dijksma**:

Ik denk dat dat via een AMvB is gegaan. Maar nogmaals, ik was niet degene

die dit politiek door de Kamer heeft gehaald. Dus ik ben daar wel op afstand van geweest. Ik heb dat niet op die manier in de uitvoering in de gaten gehouden.

De heer **Aartsen**:

Helder. Dan geef ik graag het woord aan collega Azarkan.

De heer **Azarkan**:

Dank, meneer Aartsen. Nog een vraag over de koppeling. Die was heel belangrijk omdat je daarmee de rechtmatigheid kon vaststellen, dus het aantal uren werken en het aantal uren kinderopvangtoeslag aanvragen. U gaf net aan dat als dat niet in lijn was met elkaar, er dan sprake was van misbruik. Klopt dat?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, afhankelijk van hoe ... Dat is misschien net een iets te ... In principe was de wet bedoeld om het aantal uren dat je werkte, ook daadwerkelijk omgezet te krijgen in kinderopvanguren. Die koppeling kon dus niet tussen die uren worden gelegd. Dus per saldo was in de wet zoals die er lag, meer uren aanvragen niet op voorhand meteen misbruik. Pas op het moment dat je meer uren gaat vragen dan er in een dag zitten, heb je een probleem.

De heer **Azarkan**:

Dat was niet precies mijn vraag. U gaf aan dat u heel graag wilde dat de Belastingdienst het zou koppelen, omdat je daarmee echt een-op-een zou zien dat wat je aanvraagt aan uren exact hetzelfde is als de uren die je werkt. Dan is er de noodzaak. U gaf aan dat als dat niet in lijn was met elkaar, er dan sprake was van misbruik. Klopt dat?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja. Ik denk van wel, ja.

De heer **Azarkan**:

Want in de Kamerbrief schrijft u dat dit in de wet nergens is uitgesloten. Dus wettelijk mocht het wel. Dus dan is het volgens de definitie die u eerder gaf, oneigenlijk gebruik.

Mevrouw **Dijksma**:

Dan gaan we even naar de precisering hierin.

De heer **Azarkan**:
Neemt u ons mee.

Mevrouw **Dijksma**:
Misbruik zijn opvanguren die worden gedeclareerd die niet hebben plaatsgevonden bijvoorbeeld. Je vraagt geld aan voor oppas en de oppas is niet eens ingehuurd geweest. Ik noem maar wat.

De heer **Azarkan**:
Precies.

Mevrouw **Dijksma**:
Oneigenlijk gebruik is als er geen relatie is tot het aantal uren, maar dat wordt bijvoorbeeld misbruik op het moment dat men zo veel uren aanvraagt dat ze eigenlijk ver uitgaan boven wat er überhaupt aan uren in dat jaar zit.

De heer **Azarkan**:
Maar dat is niet mijn vraag.

Mevrouw **Dijksma**:
Maar dat is wel belangrijk.

De heer **Azarkan**:
Ik noem een voorbeeld. Iemand werkt 10 uur per week en vraagt 40 uur opvang en daarvoor een vergoeding aan. Dus in die andere 30 uur doet die persoon wat anders. Kon dat volgens de wet?

Mevrouw **Dijksma**:
Ja, dat kon, en dat was precies het probleem.

De heer **Azarkan**:
Ja. Maar als je die koppeling wilt vaststellen, moet je tegelijkertijd toch de wet wijzigen? Dus als u de Belastingdienst vraagt om dat inzichtelijk te maken, dan kan de Belastingdienst wel vaststellen dat er een verschil zit tussen het aantal uren die men aanvraagt en het aantal uren die men werkt, maar feitelijk was dat volgens de wet wel toegestaan.

Mevrouw **Dijksma**:
Ja, maar daarom hebben we ook gezegd: we willen het liefst zien dat die koppeling in die wet komt.

De heer **Azarkan**:

Ah, precies. Nee, de uitsluiting dat het kan, dus niet de koppeling. Als u de koppeling wettelijk vaststelt, dan kunt u het laten doen, maar u bedoelt met de koppeling: je kunt als ouder niet meer opvanguren vragen als vergoeding vanuit de overheid dan je daadwerkelijk opvangt.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, precies.

De heer **Azarkan**:

Dus in die tijd dat er wordt opgevangen doe je eigenlijk werk of iets waardoor je zelf niet kunt opvangen.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja.

De heer **Azarkan**:

Helder. Ik wil met u naar 18 september 2009. U ontvangt schriftelijke vragen van het Kamerlid Kraneveldt-van der Veen van de PvdA. De Belastingdienst vorderde op dat moment kinderopvangtoeslag terug bij ouders. Ze waren daarmee begonnen omdat zij die ten onrechte hadden ontvangen. Vanaf wanneer werd u van deze terugvordering op de hoogte gesteld?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat durf ik niet met precisie te zeggen. Ik denk dat dat in die tijd voor het eerst tot vragen zal hebben geleid. Dat denk ik, maar dat weet ik niet zeker.

De heer **Azarkan**:

Was het voordat mevrouw Kraneveldt-van der Veen die vragen stelde, voor u helder en werd u door de Belastingdienst erover geïnformeerd dat er terugvorderingen waren ten aanzien van kinderopvangtoeslag?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat durf ik niet te zeggen. Dat weet ik niet.

De heer **Azarkan**:

Helder. Mevrouw Kraneveldt-van der Veen vroeg daarnaast of er ouders waren die de dupe waren geworden van een frauderend gastouderbureau. Ook vroeg zij of u het eens was met haar dat ouders toch toeslag moesten krijgen als zij zelf geen misbruik hadden gemaakt van de regeling. Uw antwoord was – en ik citeer: "Ongeacht of het gastouderbureau gefraudeerd

heeft of niet, moeten de ouders toeslag terugbetalen wanneer niet wordt voldaan aan de wet." Wat vond u ervan dat ouders volgens de wet verantwoordelijk waren voor fouten van het gastouderbureau?

Mevrouw **Dijksma**:

Nee, dat ging ging volgens mij over de verantwoordelijkheid die zij zelf ook hebben voor het doen van een juiste aanvraag voor de kinderopvangtoeslag. Als ouders bijvoorbeeld een toeslag aanvragen, hebben zij niet alleen een verantwoordelijkheid in hun relatie met het gastouderbureau, maar hebben zij ook zelf een verantwoordelijkheid om bijvoorbeeld te controleren of het gastouderbureau geregistreerd is. Daar ging dus uiteindelijk het antwoord over. Als ouders misleid zouden worden door een gastouderbureau, konden zij bijvoorbeeld ook een civiele procedure starten. Dat staat ook in die antwoorden. Het was dus niet zo dat ze dan helemaal geen reactie konden geven.

De heer **Azarkan**:

Maar u schrijft niet zozeer of dat gastouderbureau regels overtreedt. U kwalificeert dat als – ik citeer nog een keer – "ongeacht of het gastouderbureau gefraudeerd heeft". Hoe was dat voor de ouders te voorkomen of überhaupt vast te stellen?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, kijk ... Van belang was dat wij van tevoren ook aangegeven hebben dat ouders daarin zelf ook een bepaalde verantwoordelijkheid hadden. Dat ging bijvoorbeeld over de vraag: is jouw gastouderbureau wel geregistreerd? We hebben het ook makkelijker mogelijk gemaakt om dat te kunnen controleren. Daar werd wel van uitgegaan. Het probleem was dat er teruggevorderd werd als ouders niet voldeden aan de wet. Er zijn ook wel zaken geweest waarin bijvoorbeeld een gastouderbureau echt fraudeerde en waarin 600 van de 1.900 vraagouders gewoon hun toeslag hielden omdat bij controle bleek dat daar niks aan de hand was. Bij die anderen was dat klaarblijkelijk wel zo. Later werd dat beter bekend, maar dat was al in 2010. Vraagouders waren dus niet per definitie de dupe op het moment dat een gastouderbureau fraudeerde.

De heer **Azarkan**:

Ja, maar dat is toch echt het antwoord dat wij lezen in de stukken. Ik ga terug naar 2009, als die vragen worden gesteld. Ook als het gastouderbureau gefraudeerd heeft, moeten de ouders toeslag terugbetalen wanneer niet wordt voldaan aan de wet.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, wanneer zij niet voldoen aan de wet, dus de vraagouders.

De heer **Azarkan**:

Nogmaals, dat is niet wat u schrijft. U schrijft: ongeacht of het gastouderbureau gefraudeerd heeft of niet. Natuurlijk, als de gastouders zelf niet aan een en ander hebben voldaan, is dat volstrekt helder. Het gaat de enquêtecommissie met name over de verantwoordelijkheid die naar de ouders wordt geschoven voor het gastouderbureau dat heeft gefraudeerd. Dat is de letterlijke zin die wij aantreffen.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, en dan is het vervolgentwoord daarop, wat ik hier nu voor me heb: "De terugvorderingen hebben dan betrekking op het niet over de gehele periode geregistreerd zijn van het gastouderbureau." Dat zijn zaken waarbij de ouders als aanvrager van de toeslag een verantwoordelijkheid hebben om te voldoen aan de wet. Daarvan werd dus gezegd: dat is overzichtelijk en dat kun je checken, en dat moet je ook checken als je met zo'n gastouderbureau in zee gaat.

De heer **Azarkan**:

Ja. En als je niet geregistreerd was, was dat fraude.

Mevrouw **Dijksma**:

Nee, dan ... Ja, dan ...

De heer **Azarkan**:

Ja, toch?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja. Ja, want dan wisten we niet van het bestaan en dan kon het bijvoorbeeld voorkomen dat een gastouderbureau pas vanaf november als gastouderbureau geregistreerd was maar wel opeens met terugwerkende kracht tot het begin van het jaar toeslag liet aanvragen. En dat was natuurlijk niet te controleren, want dat gastouderbureau bestond toen nog niet eens.

De heer **Azarkan**:

Nee.

Mevrouw **Dijksma**:

Dat soort zaken kwamen we tegen. Dat klopt.

De heer **Azarkan**:

Was die rol voor de ouders wél te controleren?

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, daarvoor hebben we natuurlijk ook dat register gemaakt. Er ligt dus ook een verantwoordelijkheid bij ouders op het moment dat zij een financiële tegemoetkoming van de overheid willen. Dat betekent niet dat je daarmee elke verantwoordelijkheid bij bijvoorbeeld een gastouderbureau kan neerleggen. Daarin heb je ook zelf nog wel iets te doen.

De heer **Azarkan**:

Zeker.

Mevrouw **Dijksma**:

Dat was de redenering en dat is wat u in deze antwoorden ziet.

De heer **Azarkan**:

Heeft u nog wel overwogen om dit bij de wetsverandering aan te passen?

Mevrouw **Dijksma**:

Er is veel over gesproken, in de Tweede Kamer maar ook in de Eerste Kamer, en hiervan is destijds gezegd: laten we kijken hoe de wet werkt en op basis van wat we eventueel tegenkomen, kijken of we bijvoorbeeld nog een aanpassing nodig hebben voor schrijnende gevallen. Die analyse zou begin 2010 gemaakt worden en naar de Kamer gaan. Dat heb ik ook toegezegd. Alleen heb ik dat toen niet meer zelf kunnen doen, omdat de PvdA op dat moment uit het kabinet-Balkenende IV trad. Het is dus wel in de discussie met de Kamer besproken en er is in de Eerste Kamer ook een motie over aangenomen, en daar is die toezegging destijds ook op gedaan.

De heer **Azarkan**:

Bij de beantwoording van deze Kamervragen schreef u ook: "Fraude mag niet worden getolereerd en moet altijd worden aangepakt." Was er volgens u ook sprake van fraude als ouders zich niet bewust waren van de fout of fouten van het gastouderbureau?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, dan was er wel sprake van fraude, maar dat betekent niet dat je geen

begrip kon hebben voor het feit dat ouders dat niet altijd wisten. Het was dus niet zo dat wij daarmee ouders op voorhand een bepaald label wilden opplakken. Het is wel zo dat ook ouders een verantwoordelijkheid hadden om in zee te gaan met een gastouderbureau dat voldeed aan de regels. Dat mag je vragen op het moment dat iemand een toeslag wil ontvangen.

De heer **Azarkan**:

Ja. En als een ouder dat niet weet en te goeder trouw handelt, hoe moet hij dan die verantwoordelijkheid dragen?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou ja, dat is natuurlijk precies een groot deel van het probleem. In de wet hebben we gastouderbureaus namelijk wel degelijk verantwoordelijk gemaakt voor het zich goed op de hoogte houden van alles wat ze moesten doen om aan de wet te voldoen. Dat is dus wettelijk geborgd en daar hadden zij ook een verantwoordelijkheid voor. Tegelijkertijd bleef er ook een verantwoordelijkheid voor ouders zelf om een aantal basiszaken te controleren. Dat heeft bijvoorbeeld te maken met het geregistreerd zijn van het bureau of met checken of er niet meer uren worden aangevraagd dan jij zelf nodig hebt c.q. opgeeft. Dat zijn dus wel dingen die van mensen verwacht werden om te doen. Er is destijds ook niet voor niks gezegd: er kunnen situaties zijn die wij niet op voorhand kunnen voorzien en die leiden tot zogenaamde schrijnende gevallen. Die wet moest immers nog in werking gaan treden. Het kan bijvoorbeeld zijn dat iemand zich bij een gastouder aansluit en die gastouder plotseling komt te overlijden, dat soort situaties. Daarvan hebben we toen het volgende afgesproken. We hebben daar nu geen goed beeld van en we kunnen ook niet aan de voorkant zeggen welke dingen echt laakbaar zijn en welke dingen je overkomen, wat je misschien ook kan bewijzen. Laten we daar dus in 2010 op terugkomen, want dan hebben we ook ervaring en een beter beeld van eventuele situaties waarin mensen inderdaad de dupe zijn van het gedrag van een ander. Dan kunnen we daar een antwoord op formuleren.

De heer **Azarkan**:

Ja. Als ik het goed heb, zegt u dat er iets van een pardonregeling was. Die gold specifiek voor het niet geregistreerd staan in het landelijke register. Die gold niet voor andere vormen van fraude gepleegd door gastouderbureaus.

Mevrouw **Dijksma**:

Nee, volgens mij ... Er was een verzoek om een pardonregeling voor een deel. Wat ik weet, is dat er voor het overgangsjaar een overgangsregime is

afgesproken om te voorkomen dat mensen in de problemen zouden komen. Dat hebben we dus wel degelijk ...

De heer **Azarkan**:

Ja. Maar dat betrof specifiek de situatie dat mensen een bureau hadden dat niet geregistreerd was bij het Landelijk Register Kinderopvang. Dat geeft u in de brief aan.

Mevrouw **Dijksma**:

Ik denk dat dat klopt, ja.

De heer **Azarkan**:

Maar ouders werden dan nog steeds verantwoordelijk gehouden voor die andere vormen van fraude waar ze misschien geen zicht op hadden, waarvan ze niet wisten.

Mevrouw **Dijksma**:

Heeft u het dan over vormen van fraude binnen de gastouderopvang of in de breedte?

De heer **Azarkan**:

Nee, specifiek bij gastouderbureaus. Een ouder draagt zijn eigen bijdrage af en het bureau zet dat niet door naar de gastouder. Hoe kan een ouder daar iets mee doen?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, ik weet niet hoe het bij u is, maar als een gastouder niet betaald wordt, neem ik aan dat die dat ook meldt bij de vraagouder.

De heer **Azarkan**:

Of de helft? Stel, hij krijgt de helft of hij krijgt een ander bedrag.

Mevrouw **Dijksma**:

Ik kan u verzekeren dat als een gastouder zijn geld niet krijgt van het gastouderbureau en er wordt opgepast, daar in de praktijk een gesprek over plaatsvindt. Dat lijkt mij niet meer dan normaal.

De heer **Azarkan**:

Ja, dat klinkt heel normaal, maar ik denk toch ook dat er gevallen zijn waarbij iemand zegt "ik betaal het u over twee maanden" of "ik betaal het u

over een maand". Dan wacht je daarop, en in de tussentijd, als dat niet gebeurt, vervalt de verantwoordelijkheid terug aan de vraagouder.

Mevrouw **Dijksma**:

Maar dan is het toch ook ... Je hebt een gastouder die bij jou thuis komt oppassen of je brengt je kind naar het huis van een gastouder, misschien met maximaal nog een paar andere kinderen. Als je dan als gastouder niet betaald wordt, dan heb je dat gesprek met de vraagouders. Dat gebeurt dan ook. Dan is het toch ook logisch dat een vraagouder het gastouderbureau gaat bellen en zegt: hé, ik heb betaald en ik hoor nu opeens dat jij mijn gastouder niet betaalt; wat gaan we nou krijgen? Dat is toch iets wat je dan zou moeten doen, denk ik, zeker als je als vraagouder zelf je bijdrage levert.

De heer **Azarkan**:

Zeker. U gaf aan hoe dat zou kunnen uitpakken. De ervaring is dat dat kennelijk ook anders gebeurde. Ik wil dus toch nog even terug naar één ding. Volgens de nieuwe Wet kinderopvang uit 2010 moesten ouders voortaan de eigen bijdrage aan het gastouderbureau betalen. Zij werden daardoor wel afhankelijk van dat gastouderbureau. Als dat fraudeerde met de administratie of die niet op orde had, ondervonden de ouders daarvan de gevolgen. De Belastingdienst ging dus terugvorderen bij de ouders en niet bij het frauderende gastouderbureau.

Mevrouw **Dijksma**:

Nee, maar die werden vervolgens via het strafrecht aangepakt. Het punt was hier ...

De heer **Azarkan**:

Wie werden via het strafrecht aangepakt?

Mevrouw **Dijksma**:

De gastouderbureaus. Als daar sprake is van een evidente fraudezaak, dan is dat natuurlijk ook iets wat uiteindelijk bestraft wordt. Maar hier is het zo ...

De heer **Azarkan**:

Maar de vraag is, mevrouw Dijksma, wat er in de tussentijd gebeurt met die ouders, die soms afhankelijk zijn van een bureau. Wat gebeurt er met hun toeslag? Daar gaat het om. Dat het strafrecht erin voorziet dat je frauderende bureaus aanpakt, is volstrekt helder. De vraag is: wie houdt u, ook in uw brief, verantwoordelijk voor die fouten?

Mevrouw **Dijksma**:

Hoe het in zo'n situatie ging, afgaande op wat ik er nu van terug heb gezien, is dat de Belastingdienst met alle vraagouders contact opnam en hun ook vroeg "Wij vinden nu dat er sprake is van fraude bij het bureau. Kun je met bewijzen komen dat je bijvoorbeeld wel betaald hebt? Kun je met bewijzen komen?" et cetera. Op die manier werd op individueel niveau gekeken of mensen wel of niet bleven voldoen aan de wet. Zo voerde men dat uit, omdat de Belastingdienst natuurlijk geen directe relatie had met het gastouderbureau.

De heer **Azarkan**:

Dus als ik het goed heb, zegt u: "We deden het zorgvuldig. Als we dat vaststelden, dan werden de ouders benaderd en werd hun uitgelegd dat ze moesten aangeven wat hun rol daarin was. Als dat verder niet te verwijten viel, werd de toeslag niet stilgezet."

Mevrouw **Dijksma**:

Ja. Dat is hoe ik het heb teruggekregen; laat ik het zo zeggen.

De heer **Azarkan**:

Dan toch even. Wat vindt u er terugkijkend nou van dat de ouders volgens de wet verantwoordelijk zijn voor de verkeerd aangevraagde kinderopvangtoeslag, ook als dit door fouten of misbruik van het gastouderbureau kwam?

Mevrouw **Dijksma**:

Wat belangrijk was, denk ik, was dat er geen parallelle belangen meer zouden zijn tussen gastouderbureaus en gastouders en vraagouders. Dat moest voor elk ook wel een eigen verantwoordelijkheid met zich meebrengen. Maar ik zei u net ook dat het wel nodig was om nog te kijken wat dit nou in de praktijk betekende, hoe dit zou gaan werken. Het was lastig om aan de voorkant, voordat de wet daadwerkelijk in werking trad, te kunnen beoordelen wat de effecten zouden zijn en wat bijvoorbeeld schrijnende gevallen zouden zijn. Niet voor niks is destijds al gezegd: dat moeten we goed analyseren en daarbij moeten we inderdaad heel goed kijken of dit iets is wat je zelf hebt veroorzaakt of had kunnen weten, of dat het toch iets is waarvan we moeten vaststellen dat je daar eigenlijk geen greep op hebt gehad. Dat zou dan een schrijnend geval kunnen zijn. Maar nogmaals, dat zou in 2010 gedaan worden. Ik zat vanaf 22 ... Wanneer was het?

De heer **Azarkan**:

22 februari.

Mevrouw **Dijksma**:

Ik zat vanaf 22 februari niet meer in dat kabinet. Vanaf dat moment was ik dus het zicht kwijt op hoe dat verder is verlopen. Maar dat was wel mijn toezegging aan de Kamer.

De heer **Azarkan**:

We zagen dat u een hele zorgvuldige toetsing en een evaluatie geeft van datgene wat in 2010 aangepast is. Als u nou kijkt naar de praktijk, is het dan gegaan zoals u het heeft aangegeven, zoals u het gewenst had?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, dat lijkt mij niet. Anders zouden we hier niet zitten.

De heer **Azarkan**:

Nee. Nee. Maar het zat wel in de wet die u naar de Kamer stuurde.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, maar daar zat dus ook in dat wij aan de Kamer hadden laten weten dat we zouden kijken hoe dit in de praktijk zou uitwerken en waar de onredelijkheid al dan niet misschien nog zou zitten. Dat zouden we dan ook nog kunnen wijzigen. Dat was destijds wel een belangrijk onderdeel van het debat. Ik denk dat het ook nodig was dat dat gebeurde. Je kon aan de voorkant alleen niet helemaal voorspellen wat nou iemands eigen verantwoordelijkheid was en of dat terecht was, of wanneer mensen ...

De heer **Azarkan**:

U heeft dat voldoende aangegeven. U heeft dat voldoende aangegeven, nogmaals, maar het zat wel in de wet van 2010. We hebben gezien dat dat anders uitpakte dan u in ieder geval gewild had.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja.

De heer **Azarkan**:

Ik geef het woord aan ... Ik kijk even naar de voorzitter.

De **voorzitter**:

Die kijkt dan even naar de heer Aartsen. Volgens mij klopt het dat de heer Aartsen nog een vraag heeft.

De heer **Aartsen**:

Ik wil nog even op dit laatste punt doorgaan. U heeft lang gedaan over deze wet. Uiteindelijk zegt u tegen de Kamer: wij kiezen ervoor om geen schrijnendegevallenregeling in de wet te plaatsen, maar dat ergens in de praktijk te bezien. Wat was uw afweging daarbij?

Mevrouw **Dijksma**:

De afweging daarbij was dat we op dat moment eigenlijk niet goed konden zien wat een schrijnend geval precies zou zijn en dat we, als we dat als een soort open, ongeclausuleerde regeling in de wet zouden zetten, daarmee misschien als vanzelf toch weer de deur zouden openzetten voor de mensen die niet van goede wil waren. Dat was de redenering. Het was niet zo dat we daar niet mee aan de slag wilden, maar het was wel zo dat wij eigenlijk niet op voorhand een soort hardheidsclausule of regeling wilden, omdat we ook nog niet precies konden overzien waar het precies zou gaan klemmen, als het zou gaan klemmen. Om die reden is juist die toezegging gedaan en is er in de Eerste Kamer ook een motie aangenomen van mevrouw Linthorst, die daar een uitspraak over deed. Op basis daarvan is er uiteindelijk ook een toezegging gekomen om dat in de praktijk te bezien.

De heer **Aartsen**:

Maar het is niet ongebruikelijk om zaken die nog niet specifiek zijn uitgewerkt, wel in een wet te plaatsen, om die vervolgens met een algemene maatregel van bestuur alsnog verder toe te lichten. Dan had het wel een plek in de wet.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, dat had ook gekund. Het was dus niet de bedoeling om het niet te doen. Ik denk dat het belangrijk is om dat te zeggen. Maar de route was heel duidelijk: we gaan nu eerst ervoor zorgen dat de fraude en het oneigenlijk gebruik stoppen. Dat had natuurlijk ook te maken met de grootste zorg. De vervolgstap die je dan zet, is: hoe doen we dat zo dat we, als zich daarbij zaken voordoen die niet bedoeld zijn met deze wet, die onbedoelde effecten repareren?

De heer **Aartsen**:

Tot slot. U gaf ook in die Kamerdebatten aan dat de schrijnende gevallen ...

Daarvan gaf u twee voorbeelden: het overgangsjaar en het overlijden van een gastouder. Was voor u ook duidelijk dat vraagouders die slachtoffer zijn van een frauderend gastouderbureau, ook een schrijnend geval hadden kunnen zijn?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat hebben wij toen niet hardop gezegd, omdat wij gastouderbureaus daarmee eigenlijk ook niet wilden aanmoedigen om gewoon daarmee door te gaan, en ook vraagouders alert wilden maken op het feit dat er ook een verantwoordelijkheid voor hen was. Maar dat laat ... ehm ...

De heer **Aartsen**:

Maar het stond wel op uw netvlies.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, nou ja, kijk. Er kwamen natuurlijk aan het eind van 2009 – er kwamen Kamervragen – wat signalen binnen, van: hé, dit kan misschien ook gebeuren. Vandaar dat we toen gezegd hebben: als dat zou gaan gebeuren, moeten we daar iets mee; dan moeten we echt zorgen dat we daar ook alert op reageren, maar dan moeten we wel weten wat dan het soort ellende is die je kan overkomen als vraagouder waarbij in redelijkheid niet gesteld kan worden dat het jouw schuld is. Van een aantal dingen is dat evident. Dat waren de twee voorbeelden. Die overgangsregeling is er niet voor niks gekomen. Stel je voor dat iemand met wie jij werkt, er inderdaad opeens niet meer is. Maar van een aantal andere dingen wisten we dat nog niet precies. Wij dachten dat het verstandig was om daar eerst een beter beeld van te hebben in plaats van meteen alvast weer met een wijziging te komen. Zo is het gegaan.

De heer **Aartsen**:

Dank u wel. Ik geef graag het woord terug aan de voorzitter.

De **voorzitter**:

Dat betekent dat we bijna aan het einde van gesprek zijn gekomen. Ik heb eigenlijk nog één vraag. We hebben natuurlijk heel erg teruggekeken naar hoe de wet tot stand kwam, met welke intenties en wat voor mooie dromen u daarbij had. Het zou voor heel veel mensen betekenen dat ze zouden kunnen participeren in de samenleving. U heeft natuurlijk ook, gedeeltelijk, gezien waar dat toe heeft geleid. We zijn hier de eerste dag begonnen met gedupeerden. Als u kijkt naar wat u ons net vertelde en kijkt naar wat een

aantal van die gedupeerden is overkomen – of "overkomen" – is aangedaan, wat zegt u dan?

Mevrouw **Dijksma**:

Dat vind ik heel erg, als je die verhalen ziet en leest, en ook hoe mensen zich bejegend hebben gevoeld. Dat is natuurlijk niet het gezicht van de overheid dat je zou willen. Een overheid moet te allen tijde rechtvaardig zijn en ook niet uitstralen dat er bijvoorbeeld vooropgezet gedacht wordt van je dat je iets aan het doen bent wat je niet mag doen, terwijl je dat helemaal niet bewust doet. Het feit dat het zo lang heeft geduurd voordat dat erkend is, is natuurlijk gewoon verschrikkelijk voor de mensen zelf.

De **voorzitter**:

Maar als we het plaatsen in het licht van datgene waar we vandaag over spreken, waarvan u de achtergrond heeft beschreven, wat zegt u dan tegen gedupeerden die graag willen weten "waarom?", als het gaat over dit stuk; we hebben nog een aantal weken verhoren. Wat zegt u dan tegen ze?

Mevrouw **Dijksma**:

Ik denk dat wat er destijds in die wet gebeurde, niet beoogd was. Dat weet ik echt heel erg zeker. Want waar het om ging – en dat hebben we, denk ik, ook wel geschetst – is een situatie die echt onhoudbaar was en ook gewoon moreel niet aanvaardbaar, namelijk dat er op deze manier met belastinggeld werd omgegaan. Dat moesten we stoppen. Maar dat je daarmee tegelijkertijd oog moet houden voor wat schrijnend kan zijn, gaf ik net al aan. Dat had ik zeker opgepakt. Dat weet ik echt zeker. Dat had ik ook beloofd om te doen. Ik vind het wel erg om te zien dat mensen desondanks gewoon totaal in de klem zijn gekomen. Dat is gewoon niet goed.

De **voorzitter**:

Als ik uw woorden samenvat, kan het zijn dat u zegt: we hadden het niet zo bedoeld?

Mevrouw **Dijksma**:

Nou, dat vind ik eigenlijk zelf altijd een beetje een slappehapverhaal, als ik dat zo mag zeggen.

De **voorzitter**:

Oké. Wat is uw eigen samenvatting dan? Ik vond hem redelijk stevig, maar ...

Mevrouw **Dijksma**:

Ik hou niet van dit soort samenvattingen.

De **voorzitter**:

Nee, maar goed, ik vroeg u ...

Mevrouw **Dijksma**:

Kijk, we hebben twee uur met elkaar een gesprek gehad.

De **voorzitter**:

Zeker.

Mevrouw **Dijksma**:

Ik heb u daarin volgens mij naar eer en geweten geprobeerd te vertellen waarom het echt noodzakelijk was – en dat is ook echt zo, denk ik – dat we deze stap hebben gezet. Dat er vervolgens in de uitvoering dingen gebeuren die heel erg zijn, daar moet je nooit voor weglopen. Dat mag niemand doen, maar daar is niet één wetswijziging of één moment verantwoordelijk voor. Het heeft ook te maken met hoe je in je uitvoering vervolgens omgaat met bepaalde situaties. Dus ik vind het eigenlijk geen recht doen aan ons gesprek om dat in één politieke smalle quote te willen gaan samenvatten. Dat zou ook naar de ouders toe eigenlijk niet goed zijn.

De **voorzitter**:

Wij zijn hier niet politiek. Ik ben voorzitter van een enquêtecommissie.

Mevrouw **Dijksma**:

U heeft gelijk.

De **voorzitter**:

Zo is-ie in ieder geval naar u toe niet bedoeld, maar ik vroeg heel specifiek hoe u, als u achteraf terugkijkt – want we gaan nog een hoop verhoren doen; er zijn verschillende momenten die we gaan beschrijven – aankijkt tegen die wet en wat een aantal gedupeerden is aangedaan. Ik stel die vraag niet voor mezelf. Ik stel die vraag voor al die mensen die willen weten waarom.

Mevrouw **Dijksma**:

Ja, maar daar heb ik u toch ook net – dat hoop ik althans – een duidelijk antwoord op gegeven?

De **voorzitter**:

Oké. Ja. Dan gaan wij ook tot het einde komen van dit openbaar verhoor, want het is geen gesprek; dat is inderdaad toch iets anders. Ik dank u namens de enquêtecommissie voor dit verhoor.

Sluiting 12.07 uur.
